

Carles Cortés

*Mirades creuades:  
Miquel Martí i Pol i Antoni Miró*



Institut  
d'Estudis  
Catalans

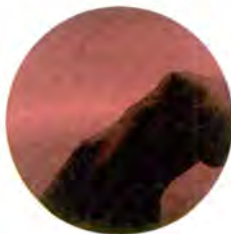


*Mirades creuades*



*Carles Cortés*

*Mirades creuades:  
Miquel Martí i Pol i Antoni Miró*



Institut  
d'Estudis  
Catalans

This One



PBFZ-4UY-A4F7

# A MIQUEL MARTÍ I POL, EN LA MEMÒRIA

Col·labora: Universitat d'Alacant  
Universitat Catalana d'Estiu, Barcelona  
Logística de l'Art, València

© Institut d'Estudis Catalans, Barcelona

© Dels Autors

© AMB-Disseny

Traduccions: Cati Llorca Stratton (anglès)  
Montserrat Prudon (francès)  
Salvatore Musto (italià)

Dipòsit Legal: B. 22615-2009

I.S.B.N: 978-84-7283-029-5

Gràfiques Agulló, SL.

Institut d'Estudis Catalans

[www.antonimiro.cat](http://www.antonimiro.cat)  
[www.antonimiro.com](http://www.antonimiro.com)  
[art@antonimiro.com](mailto:art@antonimiro.com)

## Pròleg

Miquel Martí i Pol deixà empremta. La seva poesia, suau i directa, remou sentiments i belluga pensaments. Amb els seus poemes molts han trobat la manera d'expressar allò que altrament no hagueren pogut. Fou un mestre de l'art de la paraula lírica. D'altres, com n'Antoni Miró, en llegir-la suggereixen imatges, colors, formes, textures: treballen l'art de la imatge, fent-la poesia.

De la cruïlla d'artistes només poden sortir dues coses: art i més art. Em plau de presentar-vos-en el fruit. L'exposició *Mirades creuades* aplega els quadres que el pintor valencià creà suggerit per la lectura de *Suite de Parlavà*, obra del poeta osonenc publicada el 1991.

Dos mons artístics distants pertanyents a dues persones amigues, còmplices. La relació que tots dos mantingueren es forjà arran d'un contacte epistolar intens i sincer, bastit damunt les diferències i les coincidències. De l'admiració de l'un per l'altre ha aparegut l'obra artística que descriu aquest llibre i catàleg.

L'Institut d'Estudis Catalans té una provada trajectòria de suport i foment de les arts de tota mena. Exposicions, mostres, concerts i recitals formen part del paisatge quotidià de la nostra acadèmia nacional. És així que entenem el foment de la cultura catalana: no deixant-ne res en l'oblit, fent palesa la seva creació permanent.

L'Institut, lluny de restar engrunyó, participa activament de les noves tendències i inquietuds artístiques. Cal conservar i a l'ensens innovar, arriscar. Suggestir. La nostra acadèmia es complau d'oferir-vos l'oportunitat de rumiar, enraonar, esguardar, i de participar de la visió crítica d'una realitat no sempre acceptada que compartien en Martí i Pol i en Miró.

Obriu, doncs, l'esperit i deixeu-vos anar pel seny i, un xic, per la rauxa. Altrament — com diria el poeta — fugiríem de nosaltres i ens sentiríem desolats i enyorosos, com qui perdut enmig d'un mar immòbil defalleix sabent que res ja no l'incita a viure.

Salvador Giner  
President de l'Institut d'Estudis Catalans





## Presentació

Un dels projectes actuals més ambiciosos de l'Institut d'Estudis Catalans és la seva presència a tots els territoris dels Països Catalans. Les noves tecnologies de la informació i la comunicació permeten, a poc a poc, de teixir una vertadera xarxa social de coneixement entorn de l'acadèmia catalana de les ciències i les humanitats. Alhora, l'Institut també malda per una presència acadèmica directa, propera, no virtual, en tot el territori. Per això, l'Institut ha anat obrint, des d'uns anys ençà, diverses seus en diferents indrets de casa nostra. Moltes de les activitats que només es duïen a terme a la seu de Barcelona, ara també es fan de forma presencial en altres indrets de la nostra geografia. Fa poc, l'Institut obrí una seu a la part meridional del nostre país, a la ciutat d'Alacant.

Aquesta xarxa presencial d'activitats de l'Institut seria incompleta si la connectivitat fos només unidireccional. La presència de l'obra d'Antoni Miró, a la Casa de Convalescència, seu de l'Institut, a Barcelona, és també la presència d'Alacant, millor dit, d'Alcoi, al cap i casal. Tenir l'Antoni Miró a casa, durant uns dies, és sentir la pau i l'ordre del seu mas del Sopalmu. És tenir present una vegada més la meticulositat dels seus treballs, la laborositat de les seves tècniques pictòriques, de treballador infatigable. És encomanar-nos del seu gust per les persones de qualsevol lloc i condició, dels seus objectes i de com els explica. És adornar-nos de com la bellesa no pot donar l'esquena a la injustícia. Amb ell sempre van de bracet estètica i compromís, ironia i denúncia o consciència social i reflexió nacional. Tot això i més és implícit en l'obra del nostre pintor i escultor. O si més no, en el nostre imaginari quan admirem els seus treballs, atès que ningú com ell té tant indestriables la vida, la ideologia, de la seva obra.

Amb l'exposició *Mirades entrecruades*, Miró ens desclou un retall de la seva vida: l'amistat fraternal amb Miquel Martí i Pol. I ens porta a Barcelona una sèrie de collages sorgits de la lectura de *Suite de Parlavà*, del poeta de Roda de Ter. L'Institut es plau de rebre aquesta exposició però, sobretot, de rebre'n l'artista. Rebre l'Antoni és donar la benvinguda, per la porta gran, l'art valencià. Les relacions de la nostra acadèmia amb el País Valencià sempre han estat molt estretes.

I encara més, el llibre que teniu a les mans, confegit en motiu d'aquesta exposició, és obra de Carles Cortés, també d'Alcoi. En aquest treball, Cortés, professor de la Universitat d'Alacant i escriptor, biògraf d'Antoni Miró, ens dóna els detalls sobre les mirades entrecruades i sobre les cartes creuades –proves documentals!– entre el poeta i el pintor, testimoni de llur estimació i consideració.

Salvador Alegret  
Vicepresident de l'Institut d'Estudis Catalans



***Mirades creuades:***  
***Miquel Martí i Pol i Antoni Miró***

a cura de Carles Cortés

No faig del meu patiment cap excusa  
per desertar un temps massa sinistre,  
de desolats contorns, tan poc propicis  
que ja ningú no sap on arrapar-se.  
Qui no pateix? Contemplo al lluny la trista  
solemnitat del mar i em vénen llàgrimes  
d'enyor als ulls, d'enyor i melangia.  
Qui no pateix? Assajo de comprendre  
què vol de mi l'espai de mi que em manca,  
l'espai concret de claredats extremes  
en què l'oblit i el ritme i la distància  
em tornaran la solitud perduda,  
la pols dels anys dipositada amb cura  
damunt la pell, tal volta l'esperança,  
potser un amor, com un crit en la fosca,  
aigües i vent i l'ombra de les ombres,  
no-res i tot, per no perdre'm per sempre.

(Miquel Martí i Pol, 7 de març de 1992)



Miquel Martí i Pol i Antoni Miró, Sopalmo, 1993 (L'Alcoià)

## Mirades creuades

Qui són Miquel Martí i Pol i Antoni Miró? Un escriptor, un poeta, i un artista, un pintor. Amb dues paraules només els podem definir? No és del tot adequat. Martí i Pol i Miró, el Miquel i el Toni van ser amics.<sup>1</sup> Dues persones inquietes, cadascú interessat per la creació artística —que el Toni em perdone per l'ús del mot *creació* que tan poc li agrada— en la seua respectiva disciplina, que van coincidir un dia, en la dècada dels noranta, i que van poder crear la seua obra i una sèrie de converses, orals i escrites, sobre les seues preocupacions vitals i artístiques. Un punt de connexió fortuït que es va produir i que ens ofereix, més de quinze anys després, una base de reflexió important per entendre la connexió entre dos llenguatges artístics ben distants com són la poesia i la pintura.

Els seus perfils biogràfics són força distints. Tot i una relació epistolar que arranca el 1992, un any després es coneixen en persona, arran d'una estada del poeta al mas del Sopalmo, a Ibi (l'Alcoià). En aquell moment, Miquel Martí i Pol (Roda de Ter, 19 de març de 1929 - Vic, 11 de novembre de 2003) es troba en un dels moments àlgids de la seua trajectòria literària.<sup>2</sup> Amb el premi Óssa Menor de 1954 per *Paraules al vent* s'havia donat a conèixer. Dos anys més tard es casà amb Dolors Feixas, amb qui tingué una filla el 1958 i un fill el 1965. És l'època en la qual inicia la seua dedicació artística, fa traduccions i col·labora en cinefòrums, al mateix temps que posa música als seus poemes i en canta en escenaris al costat de membres de la Nova Cançó. Una activitat que es reprendrà en els anys noranta, l'època en la qual coneix Antoni Miró, amb un dels membres més joves del moviment musical de protesta: Lluís Llach. A partir de 1970 una esclerosi múltiple comença a dificultar la mobilitat del poeta. És el moment en el qual arranca la seua dedicació poètica: *Vint-i-set poemes en tres temps* (1972), *La pell del violí* (1974), *Llibre dels sis sentits* (1974), *Cinc esgrafiats a la mateixa paret* (1975), *Quadern de vacances* (1976). La reclusió a casa que inicia el 1973, a causa de la malaltia, no impedeix el reconeixement públic amb l'edició de Llibres del Mall de tres volums de l'obra poètica: *L'arrel i l'escorça*, *El llarg viatge* i *Amb vidres a la sang*. Poc després, amb el poemari *Estimada Marta* (1978), Martí i Pol reprèn l'assistència a actes públics i el posa en contacte amb el públic que té en consideració la seua obra. El 1984 mor l'esposa Dolors Feixas, després d'una llarga malaltia. Dos anys més tard, va casar-se amb Montserrat Sans.

<sup>1</sup> Tot i que inicialment es tractaven de súbs, com podem observar en les primeres cartes que es creuaren, és a partir de desembre de 1993 quan el poeta demana al seu interlocutor: "m'agra daria que d'ara endavant ens tractéssim de tu; et sap greu?" (CT MARTÍ, 12.12.93).

<sup>2</sup> Consulteu l'excel·lent "Estudi introductori" de Pere Farrés en l'edició de l'antologia poètica del 2003.

Va traduir obres d'autors tan dispars com Saint-Exupéry, Simone de Beauvoir, Apollinaire, Flaubert, Zola, Racine, Huysmans i Gianni Rodari, entre d'altres. Martí i Pol també és autor d'un volum de prosa, *Contes de la Vila de R. i altres narracions*, dos llibres de “memòries novel·lades” i un de correspondència amb el poeta Joan Vinyoli. Però, més enllà de la poesia, el que interessa de l'obra seua és el fet que diversos cantants com Maria del Mar Bonet, Ramon Muntaner, Lluís Llach, Celdoni Fonoll o Rafael Subirachs l'han musicada i Ovidi Montllor, recitada. El reconeixement internacional ha arribat per de les traduccions de la seua poesia a l'espanyol, el portuguès, l'alemany, l'anglès, l'italià, el flamenc, l'eslovè, el búlgar, el rus i el japonès. En l'àmbit intern, a més del premi Óssa Menor de 1954, va obtenir el premi Fastenrath, el Premi de la Crítica (1978), el Salvador Espriu, el Ciutat de Barcelona (tant de traducció com de poesia), el Nosside internacional a la Vall d'Aosta, com també els reconeixements del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1991), la Creu de Sant Jordi, la Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts (1992), el Premi Nacional de Literatura de la Generalitat de Catalunya (1998) i la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya (1999). D'igual manera, el 1999 es va iniciar un moviment cívic que va provocar que es presentara la seua candidatura a l'Acadèmia Sueca per al premi Nobel.

Pel que fa a la seua obra poètica, amb una voluntat sintetitzadora, podem concebre una evolució des de plantejaments existencialistes fins al realisme històric. Com apunta Pere Farrés en l'antologia poètica de l'autor de 2003, després d'una crisi dels valors religiosos durant els anys cinquanta, el poeta resol el conflicte per mitjà d'una obertura a la realitat del seu entorn, concretada en els dos marcs espacials immediats, el seu poble i la fàbrica on treballa. Així van veure la llum els poemes d'*El poble* i dels dos conjunts *La fàbrica* (1959) i *La fàbrica* (1972). Aquesta és la seua integració inicial en el corrent del realisme històric. Martí i Pol descriu, seguint les tècniques realistes, un mitjà que coneix bé, alhora que enalteix la condició dels obrers, les seues dones i els jubilats.

Quant a la forma, cal destacar en tot moment, l'opció del poeta per un llenguatge directe i assequible —amb una tria acurada del lèxic i l'ús de metàfores i d'imatges que evoquen les sensacions i els estats d'ànim dels personatges— que enalteix el valor poètic de la seua obra. La consecució de la malaltia incrementarà la interiorització de la seua poesia. Així, en llibres com *Vint-i-set poemes en tres temps* (1972) o *Cinc esgrafats a la*

*mateixa paret* (1975), sentiments com l'angoixa o la solitud apareixen per a descriure espais reduïts i íntims. *Quadern de vacances* (1976) representarà la tímida superació de la situació anterior, encara que serà a *Estimada Marta* (1978) i *L'àmbit de tots els àmbits* (1981) quan la veu poètica recuperarà de nou l'optimisme i l'ansia per la vida. Una temàtica que reapareixerà amb força serà l'amorosa i eròtica. Un tema d'interès que compartirà amb Antoni Miró, segons podem observar en algunes de les cartes creuades de les quals ens referirem després. D'igual manera, es consolidarà una preocupació per la consciència cívica del lector, amb una voluntat d'abocar-lo a la reflexió. Com destaca Pere Farrés en l'article esmentat, "el poeta [...] convida el lector a una reflexió cívica sobre la necessitat d'aportar cadascú el que pugui en la construcció del país comú. Són tres vies —la fe en el futur, l'erotisme i la reflexió cívica— que defineixen un nou moment [...] i donen alguns dels seus textos més madurs".

En publicacions posteriors com *Primer llibre de Bloomsbury* (1982), *Llibre d'absències* (1985) o *Els bells camins* (1987) el sentit reflexiu de l'autor es manté, alhora que valora positivament l'experiència que el pas del temps li atorga. En la dècada següent el poeta aporta un món més íntim on l'expressió del pes del temps s'accentua. D'aquesta manera es plantegen temes com la inseguretat, el desencís de les sensacions personals al costat de reflexions sobre l'evolució col·lectiva del país. Així podem trobar llibres com *Un hivern plàcid* (1994) o *Llibre de les solituds* (1997) on trobem un Martí i Pol crític davant de l'evolució sociopolítica externa, amb un contrapunt irònic que presidirà les obres posteriors. Una visió crítica i satírica, producte de la preocupació pel seu país, que compartirà, tant en el camp personal com artístic, amb l'obra d'Antoni Miró. Són els anys de "Vivace", la sèrie pictòrica on Miró cercarà la visió més punyent sobre els desastres mediambientals de la nostra terra, alhora de la continuïtat per la defensa d'un espai nacional català. Es tracta de la dècada en la qual tots dos faran la seua coneixença.

Al seu torn, Antoni Miró (Alcoi, 1944) inicia la seua trajectòria artística el 1960 amb un primer premi de pintura de l'Ajuntament d'Alcoi. Cinc anys més tard fa la seua primera exposició individual i funda el Grup Alcoiart (1965-1972). El 1972, funda amb altres companys artistes el Gruppo Denunzia a Brescia (Itàlia). El seu reconeixement nacional i internacional ha provocat que haja dut endavant centenars d'exposicions i que haja rebut condecoracions de diversa índole, com la distinció per la "Cultura Nacional"

atorgat pel Ministeri de Cultura en nom de la República de Cuba i l'homenatge al pintor dins dels premis Octubre de l'editorial 314 el 2008. La carrera pictòrica de Miró ha anat acompanyada per la dedicació a d'altres disciplines artístiques com l'escultura o el dibuix, al temps que l'ha desenvolupat en paral·lel a distintes iniciatives socials en defensa de les llibertats humanes i del reconeixement dels pobles oprimits. Amb un sentit cívic i solidari considerable, al llarg dels quasi cinquanta anys de trajectòria podem trobar Antoni Miró en la majoria de propostes culturals i polítiques que es caracteritzen pel seu valor progressista.

Pel que fa a la seua obra, agrupada en diverses sèries com “Les Nues” (1964), “La Fam” (1966), “Els Bojos” (1967), “Experimentacions i Vietnam”(1968), “L’Home” (1970), “America Negra” (1972), “L’Home Avui” (1973), “El Dòlar” (1973-80), “Pinteu Pintura” (1980-90), “Vivace” (1991) i “Sense Títol” (2001), pot situar-se dins del realisme social, tot i tenir uns inicis marcats per l'expressionisme figuratiu. L'interès creixent pel tema social el portarà al llarg dels seixanta a un art neofiguratiu, amb un missatge de crítica i denúncia que, als setanta, s'identifica plenament amb el moviment artístic “Crònica de la realitat”, inserit dins de les corrents internacionals del *pop art* i del realisme. Un element que caracteritza la seua obra és l'ús de les imatges propagandístiques de la societat industrial i els codis lingüístics utilitzats pels mitjans de comunicació de masses.

Quant a la forma, cal destacar que la voluntat crítica de la seua obra es reflecteix en un ús experimental de diverses tècniques pictòriques que configuren un llenguatge plàstic particular en que destaca, sens dubte, la gran qualitat de l'aplicació cromàtica en els quadres. Una visió continuada en la seua obra que serà un punt de connexió personal amb el poeta de Roda de Ter. És difícil valorar el pes de l'empremta de la seua coneixença en l'obra del pintor. En tot cas, hem de tenir en compte que en la seua biografia Miró sempre ha mostrat un interès especial pels autors catalans que han oferit un impuls important per la pròpia cultura. El pintor llegeix des de la seua adolescència els escriptors que li aporten un major coneixement del país: Joan Valls, Salvador Espriu, Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster, Ausiàs March o Miquel Martí i Pol, entre d'altres. Amb ells assumeix la reflexió crítica d'una realitat que no sempre és grata a l'artista. És evident que el contacte amb Miquel Martí i Pol li proporcionarà un seguit de gratificacions personals i anímiques que van més enllà de l'element purament formatiu. Així ho expressa el pintor en l'última



carta que li envià a les acaballes de 1994 en referir-se a les dificultats del poeta per fer avançar la seua obra:

Dubtava en fer-ho [escriure't] per no distreure't, per deixar-te el temps perquè agafes de nou eixa màgica llibreteta dels teus poemes que per tothom esdevé miraculosa font de saviesa, de la qual tots volem beure, per a sentir-nos més persones i més a prop del teu secret. (CT MIRÓ, 12.12.94)<sup>3</sup>

Miró és conscient, des del moment que llegeix la seua obra, de la importància referencial de la seua figura per a la cultura que comparteixen: “admire profundament la vostra obra poètica, que em fa apropar-me cada cop més a vós i a la vostra monumental tasca que a tots ens dignifica.” (CT MIRÓ, 08.09.92). En una carta posterior, ressaltarà aquesta consideració: “espere i desitge que amb l'inici d'any [...] el vostre treball continue tan fructífer com sempre, un motiu pel qual tots els catalans hem de sentir-nos agraïts.” (CT MIRÓ, 12.01.93).

Tots dos poden ser considerats treballadors de l'art, en tant que s'hi dediquen, al llarg de la seua vida, a la creació a través dels seus respectius codis. L'un amb les paraules, l'altre amb les imatges. La màgia de l'art els fa coincidir, en un parell d'anys, per fer compatibles els dos llenguatges. En el camp personal, es troben en uns anys de gran activitat: l'Antoni Miró a l'inici de la nova sèrie pictòrica “Vivace” que li aportarà un graó més en la seua evolució com a artista, el Miquel Martí i Pol amb la publicació del nou poemari *Un hivern plàcid* i el treball minuciós al costat de Lluís Llach de la composició musical *Un pont de mar blava*. Amb tot, l'escriptor té una percepció ben distinta i entén que el seu amic sí que ha sabut aprofitar el temps:

He vist que aquest any havies treballat molt, com de costum en tu. Jo no he fet res; més ben dit, sí, he fet tot de cosetes que m'han demanat, però treballar, allò que de debò se'n diu treballar, no ho he fet gens. Som a més de mig novembre i la llibreta en què escric els poemes està verge des del desembre de l'any passat. Un any perdut, aquest, almenys en aquest sentit, perquè tampoc no l'he sabut aprofitar per llegir. Quan em pregunto a mi mateix —cosa que faig sovint— en què he ocupat aquests dotze mesos em pugem els colors a la cara. Canvio de tema. (CT MARTÍ, 18.11.94)

<sup>3</sup> Amb aquesta notació indiquem la data i l'autoria de la carta, bé Miquel Martí i Pol, bé Antoni Miró. A més de Martí i Pol, Miró havia dedicat la publicació a Salvador Espriu, Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster, Josep M. Llopart, Isabel-Clara Simó i Enric Valor.

I és que el grau de sinceritat i d'afecte establert entre els dos artistes és considerable si tenim en compte les confidències de l'escriptor, aclaparat per l'èxit del seu darrer llibre, *Un hivern plàcid*:

Ha tingut un èxit escandalós que m'ha sorprès i m'ha avergonyit: en tres setmanes escasses s'ha venut la primera edició de tres mil (sí, sí, 3) exemplars i abans de final de mes sortirà la segona, de tres mil més. Jo, davant aquestes coses i davant altres per l'estil que me n'estan passant aquests dies, prefereixo comentar-ho només amb l'ancià que cada matí m'observa del mirall<sup>4</sup> estant durant prop de tres hores. A vegades temo caure en l'esquizofrènia, benigna potser, però esquizofrènia al capdavant. El món, evidentment, no és just. (CT MARTÍ, 18.11.94)

Tots dos analitzen la vida amb humor i ironia, la seua obra se'n fa ressò. Així mateix, en la contestació a la carta anterior, Antoni Miró fa la referència següent a l'èxit i abast de la darrera publicació de Martí i Pol: "Aquest ha estat l'hivern més plàcid des que som al Sopalmo, potser el teu llibre ho ha propiciat, gairebé ho donaria per cert si foren possibles els miracles" (CT MIRÓ, 12.12.94).

La relació epistolar entre tots dos, realitzada entre els anys 1992 i 1994, és un excel·lent testimoni de l'interès per l'obra respectiva. Això és una bona mostra de les possibilitats d'interferències entre codis artístics distants però coincidents a l'hora d'aportar una visió crítica del món, com és el cas de les dues trajectòries respectives. És evident que, com advertia Aron Kibédi Varga,<sup>5</sup> la possible comparació i analogia entre dues categories d'objectes com són la paraula i la imatge està viciada des del començament de la seua interpretació, ja que la percepció sensorial dels dos llenguatges no és igual en tots els aspectes. És per això que les interrelacions que puguem observar entre les dues trajectòries artístiques es mediatitzen per la recepció subjectiva que puguem fer de cadascuna d'aquestes. Ens interessen, com no pot ser d'una altra manera, els lligams personals i intel·lectuals creats entre els dos creadors, dues personalitats claus en la història cultural del nostre país.

<sup>4</sup> Una imatge semblant sobre l'acció del pas del temps sobre el poeta el trobem en un poema d'aquella època Llandana (MARTÍ i POL 2004, 49): "M'he fet vell esperant, i no ho sabia" (02.03.91).

<sup>5</sup> Ens referim a l'article "Criterios para describir las relaciones entre palabra e imagen", *Literatura y pintura* (2000, 110).

## Cartes creuades

Centrem-nos, doncs, en l'intercanvi epistolar de tots dos.<sup>6</sup> Després de l'enviament de Miró del llibre monogràfic de la seua obra *La otra mirada* (1992), el poeta li envià la primera carta de la seua breu però intensa relació epistolar. Era el mes de maig del 1992 i Martí i Pol escrivia “no ens coneixem, i per això m’ha sorprès veure’m diguem-ne compartint llibre i dedicatòria amb persones que estimo i admiro” (CT MARTÍ, 29.05.92). La sorpresa del poeta obeïa a l'endreça que Miró havia incorporat a l'inici del llibre que provocava la formulació de la pregunta següent: “m’agradaria saber què us ha impulsat a comptar amb mi d’una manera tan íntima i agradable. M’heu fet molt content.” (CT MARTÍ, 29.05.92). La resposta del pintor va venir en la segona carta d’aquest epistolari: “el motiu d’haver-vos dedicat el llibre ha estat simplement l’admiració que sempre us he tingut al llarg de molts anys. La vostra poesia i el vostre tarannà personal sempre m’han interessat” (CT MIRÓ, 06.92). En aquesta carta, Miró avisava del pròxim enviament d’un quadre, tal com el poeta havia sol·licitat amb anterioritat:

Havia vist algunes —poques— reproduccions de pintures vostres, que ja m’havien despertat la set; aquest llibre me l’ha feta gairebé insuportable. Escolteu, no podria tenir un quadre vostre, per penjar a casa? Us seré franc, la meua disponibilitat econòmica és molt magre, però si em feïeu un preu d’amic em desdineraria. (CT MARTÍ, 29.05.92).

El quadre va arribar dos mesos després, abans però, Martí i Pol es mostrava impacient per a rebre’l: “l’espero amb candeletes perquè m’agradaria poder-li dedicar un lloc preferent, càlid, que em sigui un referent constant.” (CT MARTÍ, 29.06.92). El poeta apuntava una possible confluència de codis a partir de l’observació del quadre desitjat. Estem en l’esfera d’interrelació que apuntava Daniel Bergez en l’estudi sobre literatura i pintura:

L’activité picturale peut constituer un sujet de réflexion pour l’écrivain. Il se produit alors implicitement une mise en abyme symétrique à celle du peintre représentant l’homme de lettres au travail, puisque ce sont souventes propres interrogations que l’écrivain prête au peintre (2004, 163)

<sup>6</sup> Hem d’agrair a Antoni Miró la consulta que hem pogut fer de la correspondència rebuda, com també de la còpia de l’enviada que ell mateix va fer abans de trametre-la al poeta. D’aquesta manera hem pogut contrastar les dues direccions de la relació epistolar establerta.

Finalment, el quadre arribava a mans del poeta amb una nota de l'artista: "l'he escollit, precisament, considerant-lo temàticament més poètic i càlid que molts dels meus quadres". Un criteri, doncs, ben explícit que en veu del pintor assumeix una especial interpretació, ja que interrelaciona l'obra enviada amb les característiques que ell mateix adueix en la poesia de Martí i Pol. *Roig nuet* és el títol del quadre en qüestió; havia estat pintat un any abans, el 1991, i ofereix un nu femení de gran sensualitat i passió, un sentit reforçat per la tonalitat vermella que ocupa tota la imatge. Unes característiques que Miró observa en els seus versos.

Una variació sobre la mateixa figura femenina nua va donar peu a una nova obra de Miró adreçada al record d'un altre poeta, en aquest cas Ausiàs March. Es tracta del gravat *Així com cell qui en lo somni es delita* incorporat a la col·lecció editada per Bancaixa "9 gravadors interpreten Ausiàs March" de l'any 1997. L'interès del pintor per la poesia de contingut amorós o eròtic, en poetes com March o Martí i Pol, es plasma en obres amb continguts semblants que obeeixen a un intent de plasmació de sentiments similars.

Si el coneixement de l'obra de March és força anterior —i, en certa mesura, gràcies al treball musical que Raimon va fer sobre el poeta de Gandia—, és a finals dels vuitanta quan entra en contacte amb la poesia de Martí i Pol, segons recorda actualment el pintor: "l'Ovidi [Montllor] me'n parlava, entre els poetes que llegia, Miquel Martí i Pol, era un dels seus punts de referència". Amb la seua lectura, Miró trobava noves maneres d'abordar l'erotisme femení i la sensualitat de la mirada poètica de la vida. L'escriptor confirmava l'encert en la tria del quadre:<sup>7</sup>

l'heu ben encertat. La seducció i el misteri d'aquesta gamma de roigs té una força impressionant i és d'una bellesa colpidora. Però després hi ha el tema, el tors nu de dona que, immers en el roig, adquireix una molt peculiar matisació i és colpidorament bell. Sempre m'ha atret el nu femení, i aquest no crec que em cansi de contemplar-lo. (CT MARTÍ, 15.07.92)

En una carta posterior també apunta algun dels trets de l'obra de Miró, tot parlant-ne de l'observació de les imatges de la casa del pintor en els catàlegs rebuts:

7 L'interès de tots dos pel cos de la dona té com a anècdota la referència de Martí i Pol a les lectures realitzades en els dies compartits al mas del Sopralmo: De totes maneres, el bon record hi és i ens acompanya. Encara enyoro les senyoretes del Play-boy que mirava al lilit, mentre esmorzava. (CT MARTÍ, 18.11.94)

Cada vegada que en veig fotografies se'm fa aigua a la boca per la bellesa de les estances i, sobretot, per la netedat, l'ordre i la meticulositat que s'hi endevina, i que, a parer meu, també es trasllueix en la vostra obra, tan intensa com neta de perfils i perfecta de realització. (CT MARTÍ, 13.08.92)

En cartes anteriors, Martí i Pol adreça una sèrie de preguntes sobre els materials utilitzats en les composicions del pintor, un pretext que serveix al poeta per a manifestar les limitacions del seu coneixement sobre l'art pictòric, tot i que es planteja, com en tantes altres cartes enviades a Miró, com una mena de *captatio benevolentiae*: “perdoneu la meva incultura i la poca traça a plantejar les preguntes. No us demano això per estimar més el quadre, sinó per adquirir coneixements. [...] Si no us vingués de gust de contestar les preguntes que us he fet, oblideu-les.” (CT MARTÍ, 29.06.92).<sup>8</sup> Miró contestarà aquell mateix estiu, tot explicant que “el procediment és laboriós i exigeix una certa destresa tècnica a partir del dibuix previ” (CT MIRÓ, 06.08.92). L'escriptor se sent atret pel llenguatge pictòric, tot i ser conscient de les seues limitacions: “deu ser apassionant pintar, penso, i dominar tants de recursos per crear bellesa.” (CT MARTÍ, 13.08.92).

## Del pintor al poeta

Per la seua banda, el poeta, atret per l'obra pictòrica que coneix a través dels catàlegs rebuts, promet escriure “una reflexió poètica, en vers o en prosa” (CT MARTÍ, 29.06.92) per a una propera publicació del pintor. Ell mateix apuntava sobre la natura que podia tenir aquell text fet per a l'ocasió: “no crec que m'atreveixi a fer un text diguem-ne teòric. Possiblement optaré per una reflexió poètica, en vers o en prosa, encara no ho sé” (CT MARTÍ, 29.06.92). El resultat va ser *Esbós de lletra a Antoni Miró*, una llarga cinquantena de versos majoritàriament decasíl·labs que rebrà el 6 de novembre d'aquell mateix any. En la carta tramesa al costat del text, l'escriptor defineix la base temàtica sobre la qual ha construït la seua composició: “no és un text teòric, sinó una interpretació poètica, absolutament lliure, és clar, de la vostra pintura i, agosaradament, una mica també de la impressió que tinc de vós, pels vostres quadres, pels vostres llibres i per les vostres cartes.” (CT MARTÍ, 21.10.92).

<sup>8</sup> En la major part de l'inici de les cartes de Martí i Pol podem trobar aquesta mena de crida a l'interès del lector, el pintor, davant de la periodicitat de les lletres enviades. Així, per exemple, podem llegir en una de les darreres trameses: “Fa tant de temps que et dec (us dec) carta que no sé ni com posar-me a escriure't. Podria, és clar, al·legar compromisos, encàrrecs, visites, obligacions i tot d'altres foteses, però no ho faig perquè me'n dono vergonya: trobo molt més raonable entonar un *mea culpa* solemne, i això és el que faig: absolveu-me, si us plau.” (CT MARTÍ, 18.11.94).

Toni Miró, que dic, escolta això:  
la impertinent verbositat del temps  
és un parany devastador i obscè  
i tu que ho saps passes de llarg i escrius,  
lúcidament, part dellà del mirall.  
Minucios, dibuixes claroscurs  
damunt la pell cansada i vehement,  
perquè la llum penetri pel teixit  
incert dels anys i escampi claredats  
molt més enllà de l'horitzó fal-laç  
d'aquest vaivé d'un viure trepidant  
sempre abocats a l'anorreament.  
¿De quin secret pou de silenci treus  
el lluminós i perennal sentit  
de cada gest, de cada moviment?  
Astut i greu, ¿t'absentes del brogit  
per convertir qualsevol traç en foc  
i esdevenir més tendre i reptador,  
bé descrius paràboles de vent  
per incitar la pluja i el neguit  
a definir correctament el rumb?  
Símbols i espai combinen el desig,  
l'esclat del roig i el sentiment del blau  
que només tu saps mestrear, discret,  
per desvetllar l'enigma tortuós  
de qualsevol misteriós esguard,  
i així desfer, sense ni moure els dits

tot l'enfilall d'adverses solituds,  
que com un jou ens lliga i ens sotmet.  
Pregunto molt i tu sempre respons  
i és seductor dialogar amb el buit  
de mi mateix cap on m'atreus, tossut  
com un infant solemne i desimbolt.  
Pregunto molt i em fa de tornaveu  
la nuditat del cos i de la ment  
que cap mirall no encerta a reflectir  
fora d'aquell que m'ofereixes tu.  
Et penso lluny, Toni Miró, i escric  
desavesat de tot, tancant els ulls  
força sovint per no trencar l'embruix  
i aprendre'm més, com qui desfà camí  
per repensar la nosa del futur  
sense el temor de tòpics sobresalts.  
Et penso molt, amic llunyà, i em plau  
conversar amb tu silenciosament  
per convertir la quietud en cant  
i guanyar espais de música subtil.  
Tot s'esdevé prement la solitud,  
configurant ardidament els mots,  
renunciant a l'oripell i el fast  
per assolir l'esclat essencial;  
tot s'esdevé de claredats endins  
i el repte, el crit, la turpitud i el goig  
no són sinó l'aurèola del llamp  
amb què podem, potser, combatre el vell  
parany del temps, verbós, impertinent  
i, al capdavall, obscè i devastador.

És interessant observar com l'escriptor aborda l'origen de la seua composició: “el poema el vaig començar amb la intenció de parlar, tan subjectivament com vulgueu, només de la vostra pintura; però va ser ell mateix, el poema, qui em va anar imposant una dinàmica que hauria estat contraproductiu i grotesc voler contradir. Així va ser com em vaig trobar que l'última part se'm feia íntima i compromesa, però com que era colpidorament sincera vaig deixar que em dictés els versos.” (CT MARTÍ, 21.10.92). Un intent, doncs, de crítica pictòrica<sup>9</sup> que acabarà sent un pretext per a construir un text literari a partir de les impressions que el pintor i la seua obra aporten al poeta. Una espontaneïtat del poema que s'afavoreix per la llibertat formal de la composició, només marcada per la regularitat del vers decasíl·lab —el metre més tradicional en la lírica catalana— en els quals es mostra l'estimació pel pintor.

Potser també interessant observar l'explicació que el poeta fa del procés de creació i de la seua plasmació escrita:

Éls poemes els he d'escriure a mà; no sabria fer-ho d'altra manera. La màquina és massa distant, massa freda, i jo, pels poemes, necessito més calidesa. El vostre l'he tingut setmanes al calaix; el prenia i el deixava segons l'humor i la feina. (CT MARTÍ, 21.10.92).

En explicar el procés exacte de redacció d'*Esbòs de lletra...*, afegeix que “treballar en el vostre poema ha estat una gimnàstica ben eficaç i gratificant” (CT MARTÍ, 20.11.92). I és que Martí i Pol havia tingut uns anys previs de ralentització de les seues publicacions poètiques, tot i que dos anys més tard va veure la llum *Un hivern plàcid* (1994).

El pintor aprecia enormement la composició poètica, així ho manifesta en el seu dietari d'aleshores.<sup>10</sup> En cartes posteriors s'hi refereix: “trobe que és magnífic, una obra mestra com a poema i una gran sort el que haja inspirat tanta bellesa. Reste verament impressionat i eternament reconegut, és un treball immens amb una profunditat total, impossible de definir.” (CT MIRÓ, 10.11.92), “*L'Esbòs...* és tan preciós que espere publicarlo en diversos llocs” (CT MIRÓ, 10.11.93). D'aquest interès naix el projecte de Miró d'incloure'l en una carpeta amb dos aiguaforts sobre l'escriptor: “La pipa, la paleta”. És una notícia que sorprendrà de nou Martí i Pol i que provocarà una relació llarga de qüestions:

<sup>9</sup> Com apunta Daniel Bergez, aquests espais d'interferència de codis són força interessants per entendre els punts d'equilibri entre els dos llenguatges: “la critique picturale pratiquée par les écrivains représente sans doute le meilleur point d'équilibre dans le dialogue entre littérature et peinture. L'écrivain vise en effet le tableau à travers le texte, mais il soumet aussi son texte à des impératifs esthétiques qui l'autonomisent par rapport à sa source.” (BERGEZ 2004, 196).

<sup>10</sup> Una documentació que també hem pogut consultar gràcies a l'artista. Ens referim a l'anotació que fa al seu quadern el 10 de novembre del mateix any.



“perdoneu si m'estic passant, que diu el jovent d'ara. Us demano tot això per informar-me o; si ho voleu més planer, per pura xafarderia. M'agradarà, però, si no us fa res, saber-ho.” (CT MARTÍ, 20.01.93). Com anuncia Miró en un escrit posterior, la incorporació del poema en aquesta carpeta d'obra gràfica, “és un complement a la meua pintura, que la fa més accessible a la gent i que permet una major divulgació social” (CT MIRÓ, 17.02.93). D'aquesta manera, el pintor fa compatible, com anuncia al poeta, la interacció dels dos codis artístics –el lingüístic i el pictòric– a l'hora d'abordar una mateixa realitat. Martí i Pol, tot i advertir que “el meu judici no té, evidentment, cap valor crític” (CT MARTÍ, 24.02.93), ofereix les valoracions següents: “els vostres gravats són, a parer meu, esplèndids; minuciosament justos de dibuix, suggestius i clars de color i, sobretot, plens de connotacions, referències i significats, com tota la vostra obra. [...] el que em fa sentir agradósament pròxim a la vostra obra és l'absència de gratuïtat que s'hi manifesta, i també el ritme i l'ordre que la presideixen.” (CT MARTÍ, 24.02.93).

Tota aquesta interrelació es realitza sense cap tipus de coneixement personal directe, tan sols a través de les cartes creuades. Això sí, des de l'inici d'aquesta relació, el poeta sent el desig de visitar el pintor: “Si Alcoi no fos tan lluny de Roda, o si jo estigués en unes condicions mínimament acceptables d'autonomia de moviments, us asseguro que m'encantaria visitar-vos al mas del Sopalmo.” (CT MARTÍ, 13.08.92). Sis mesos més tard, l'escriptor apunta una possible visita: “Nosaltres tenim un automòbil —un R-5, en diuen— i la Montserrat el sap portar, però sospito que no s'atreveria a emprendre un viatge tan llarg, ella i jo sols, comptant que en cas de qualsevol problema, avaria, etc., jo, per dissort, no solament no puc fer cap servei sinó que, en certa manera, sóc una nosa. Tenint això en compte, el que farem serà parlar amb un bon amic nostre, a qui heu de conèixer si més no de nom, en Lluís Llach, per si ell podia combinar-s'ho, li feia gràcia, que estic segur que sí, i ens portava amb el seu cotxe, que és gros i potent. A nosaltres ens faria il·lusió venir, i més amb en Lluís, amb qui ens veiem sovint i ens estimem molt.” (CT MARTÍ, 24.02.93). El treball de Martí i Pol i Llach en el disc *Un pont de mar blava* —on segons el poeta, “jo he col·laborat intensament” (CT MARTÍ, 13.04.93)— va retardar el viatge cap al sud fins el 29 d'octubre de 1993.

Un testimoni de primera mà d'aquell moment és el dietari del pintor on aquest vessa el sentiment que impregna la seua casa davant del visitant il·lustre: “Miquel és una gran

lliçó d'humanitat i de resignació, de goig de viure" (AG MIRÓ, 31.10.93). Els pocs dies compartits colpeixen l'estat d'ànim de Miró i la seua família, la Sofia i l'Ausiàs; aquests últims encara recorden les paraules de Lluís Llach en aquell moment: "on arriba Martí i Pol, tothom es fa bo". D'aquesta estada, Antoni Miró encara recorda les limitacions físiques del poeta per moure's pels espais del mas del Sopalmo: "Era increïble amb la filosofia amb què acceptava la seua terrible situació. Quan estàvem menjant, si volia anar al bany, podia passar ben bé mitja hora al trajecte entre el menjador i el bany. Volia valdre's per si sol. No molestar. I la Montse, la seua dona, és cert, n'estava acostumada". L'escriptor, resignat a l'avanç de la seua malaltia degenerativa, explica a la família Miró davant de la seua voluntat de fer ell mateix les coses: "si un dia no faig una cosa, no la faré mai més". L'Antoni recorda encara el seu somriure, sobretot quan parlaven de dos temes d'interés per als dos, la bellesa de les dones i l'estima per la seua cultura. En abordar la realitat valenciana, tots dos coincidien en el mestratge important dels grans poetes valencians des de l'època clàssica fins al món contemporani: Ausiàs March i Vicent Andrés Estellés, dues veus que interessaven igual als dos amics.

Els mesos posteriors a la trobada a la comarca de l'Alcoià són de gran treball per a Martí i Pol i Llach, el poeta així ho manifesta al pintor, després de tardar una parell de mesos a agrair-li la cortesia de la invitació: "he anat molt atrafegat amb l'estrena d'*Un pont de mar blava* a Barcelona i amb tot de compromisos que se n'han derivat. Què hi farem! Sovint aquestes coses són tan agradables com cansades." (CT MARTÍ, 12.12.93). En aquesta carta, Martí i Pol anuncia "escriuré més coses sobre la teua pintura i sobre tu, però no sé ni què ni quan", encara que malhauradament aquest desig no es va convertir en realitat.

Un any més tard, el poeta recordarà de nou la trobada a la casa de Miró, alhora que apunta la dificultat que té en repetir el viatge: "Ara va fer un any que vam venir al mas del Sopalmo. Tant la Montserrat com en Lluís i jo ho recordem amb goig. Van ser dos dies molt agradables, encara que el temps no ens fes bona cara, i molt intensos. El que veig difícil és repetir la vinguda en condicions semblants, si més no perquè jo cada dia estic més emmandrit." (CT MARTÍ, 18.11.94)

## Del poeta al pintor

De l'empremta de l'obra de Martí i Pol en la trajectòria artística de Miró, cal ressaltar l'interès que aquest sempre va tenir per llibres com la *Suite de Parlavà*. Sobre aquest es referia en una carta al poeta, després de suggerir-li aquest fer-li'n arribar un exemplar: “la *Suite de Parlavà*, ja el tinc i m'agrada molt, com tota l'obra vostra” (CT MIRÓ, 10.11.92). Aquest interès es va concretar l'any 1994 amb la col·lecció de collage que l'artista va realitzar a partir de versos de la *Suite de Parlavà*. Es tractava d'una creativitat paral·lela a l'aplicada als poemes de *La pell de brau* de Salvador Espriu realitzats entre el 1993 i el 1994 a l'estudi Can Rajoler de Pals on Miró treballà durant els estius corresponents. Com ens explica el mateix artista, el procés d'elaboració dels trenta-vuit collage es genera a partir de la fixació d'un vers o d'una expressió dels poemes de Martí i Pol que li ha interessat, unes paraules que serveixen de títol per a la composició. Aquest grup d'obres se situen a les acaballes de la sèrie pictòrica que havia desenvolupat en els anys vuitanta “Pinteu Pintura”. Així, Miró es mostra immers de ple dins de la sèrie següent, “Vivace”, on l'erotisme femení, la interpretació crítica de la societat, la reflexió nacional i la preocupació per la degradació de la natura es presenten amb un discurs consecutiu propi de les preocupacions de l'artista alcoià d'aleshores.

Un segon motiu va poder motivar el pintor a treballar sobre el llibre de poesia esmentat. Recordem que els collage van ser realitzats a la localitat gironina de Pals, ben pròxima a Parlavà, l'espai usat pel poeta com a marc de referència de la casa que té el seu amic Lluís Llach i que tots dos coneixen bé. Miró s'adonava de la proximitat de l'espai que tots dos, el músic i el poeta, comparteixen. Per això, com ell mateix recorda, va sentir-se atret per un “espai pròxim i real que esdevenia mític en l'obra de Martí i Pol”. Amb els collage o *papiers collés*, com els anomena Joan Àngel Blasco Carrascosa, Miró cerca una fusió entre el dibuix, la pintura i la poesia:

aquests encaixaments iconogràfics, que sorgeixen d'un procés de selecció d'imatges —d'acord amb un concepte i un propòsit previs—, que seran dislocades i seguidament reordenades, alhora que es fan servir per estimular l'efecte visual, trasllueixen l'acció catàrtica experimentada pel seu autor. (BLASCO CARRASCOSA 1998, 5)

“Fugiria de mi”  
“Tornar al passat”  
“Potser és el lloc”  
“Ull sempre obert”  
“Cadència secreta”  
“Jugo a viure només”  
“Vel de misteri”  
“Sempre m’acompanya”  
“Aquest embruix”  
“L’absència de desig”  
“Remota simfonia”  
“Del teu record”  
“Gest insòlit”  
“Gestos i mirades”  
“Potser una mà”  
“Guanys de solitari”  
“Discreta quietud”  
“Mirall opac”  
“Empeny a persistir”

“Contempler el ponent”  
“Càlidament ingènua”  
“Torno enrere”  
“Atzarós futur”  
“Riu d’aigües incertes”  
“Una altra pell”  
“Algú potser”  
“Seure a l’ombra”  
“Figures i presències”  
“Tu seràs lluny”  
“Per dir l’amor”  
“El silenci és el refugi”  
“Temporal llunyà”  
“Implacables”  
“Branca dòcil”  
“Ja seré lluny”  
“Tancant els ulls”  
“Lladruc llunyà”  
“Escadusser somni”

Antoni Miró pren bocins del llibre que Martí i Pol havia publicat tres anys abans. Una selecció de parelles de mots feta aparentment a l’atzar que no fa sinó confirmar la recepció que els versos del poeta provoquen en el pintor. Així, podem observar una referència al sentiment de la veu poètica com “fugiria de mi”, “jugo a viure només”, “l’absència de desig”, “cadència secreta”, “discreta quietud”, “torno enrere” o “el silenci és el refugi”. L’artista també selecciona les referències afectives del poeta: “sempre m’acompanya”, “aquest embruix”, “del teu record”, “gestos i mirades”, “contempler el ponent”

El record, l’enyor pel temps perdut i que no es pot recuperar, interessa al poeta i al pintor, com veiem en “tornar al passat”, “torno enrera” o “del teu record”. Uns sentiments que troben en la visualització d’objectes del passat una recreació concreta i de gran interès per a l’espectador lector dels *collages* de Miró.<sup>11</sup>

<sup>11</sup> Recollits per l’Editorial Marfil en la publicació *Antoni Miró i la poètica del collage* dedicada “Al molt estimat Ovidi Montllor” i amb el poema introductori “Trencaclosca” de Jordi Botella.

## El tancament de la cruïlla

Et deixo. Prometo de no ser tan desmanegat en properes ocasions, tot i que cada vegada em sento més feixuc i desesmat. Deuen ser els anys! (CT MARTÍ, 18.11.94)

Aquest comiat procedeix de la darrera carta escrita que rebé Antoni Miró del seu interlocutor durant els dos anys de relació epistolar. L'amistat i l'estima entre tots dos no va fer sinó créixer. Amb tot, l'ocupació progressiva del poeta —que arran de l'èxit d'*Un pont de mar blava* i dels seus darrers llibres engegava una etapa de gran reconeixement i d'activitats públiques— i l'avanç inescotable de la seua malaltia li impediren contestar la darrera lletra que Miró li envià a finals de 1994. Com una mena de presagi, el pintor enraonava sobre la malaltia d'un altre bon amic: “records a Montserrat [Sans] i Lluís [Llach] que va escriure una lletra preciosa per a l'homenatge a l'Ovidi, que com sabeu està molt malalt.” (CT MIRÓ, 12.12.94). El 1994 és un any difícil per a l'artista,<sup>12</sup> l'estat de l'amic cantant s'havia agreujat. Així, li dedica en el mes de juliol un fotomuntatge amb un títol ben significatiu, “...I jugo a viure només per no perdre't”, una obra que s'alterna amb els *collages* esmentats sobre els versos de Martí i Pol. Quan Miró escriu la carta citada a Martí i Pol, fa dues setmanes que ha organitzat l'homenatge “La cançó amb Ovidi” on diversos artistes de la Nova Cançó actuen a Alcoi en presència del cantant malalt, que morirà en la seua presència el 10 de març següent.<sup>13</sup>

Parlar a Antoni Miró dels seus amics i dels seus poetes preferits representa observar la lluïssor dels seus ulls blaus. S'emociona. Embriaga a l'interlocutor explicant —ell, que és curt de paraules, encara que no de sentiments— quines veus poètiques li han fet entendre el món. “Espriu és el nostre poeta nacional, Martí i Pol, el seu hereu”, així de concisa és la seua conclusió. Quan va conèixer la mort del poeta, en el mes de novembre de 2003, envià de seguida un telegrama a Montserrat Sans, la vídua del poeta. Per homenatjar-lo, va engegar una mostra col·lectiva dedicada al poeta a la sala de la Unesco d'Alcoi.

Miró estimava l'obra del poeta de Roda de Ter, potser des del moment que va saber que la seua era una poesia de proletaris, això és, escrita per una persona senzilla, humil,

12 Cal afegir, a més, l'operació de càncer d'estómac de sa mare, segons expressa en el seu diari: “entre ma mare, l'Ovidi i tantes coses, estic trist. És molt difícil viure, saber viure és un miracle, però hi ha tanta injustícia, tanta sofrença, que es fa feixuc, encara que sigues, en certa forma, un privilegiat” (AG MIRÓ, 16.10.94).

13 El diari de l'Antoni d'aquells mesos és un excel·lent testimoni del seu patiment envers la malaltia de l'amic i les conseqüències anímiques de la seua absència: “OVIDI. I ja no podem parlar mai més?” (AG MIRÓ, 05.03.95). “L'Ovidi em deixa un buit impossible d'omplir” (AG MIRÓ, 16.03.95).

que havia treballat a les fàbriques, com el seu estimat Joan Valls, en l'Alcoi de la postguerra. El mateix Antoni sempre s'ha vist així, com un pintor-proletari, un treballador incansable de l'art. Una imatge comuna a Vicent Andrés Estellés, el gran poeta valencià del segle XX. Més enllà del possible sentiment de mitoman davant de les grans figures de la literatura catalana, Miró aprèn la seducció dels sentiments, l'expressió de les persones, a través de la poesia escrita per cercar la bellesa que no existeix sense justícia, per condensar el contingut. El coneixement personal de Miquel Martí i Pol no va fer sinó confirmar i reforçar l'atracció que la seua figura tenia en el pintor. L'Antoni mestre en pintura esdevé alumne de les grans figures poètiques que ha conegut en la seua vida. Ací rau la seua veneració, la gran quantitat d'iniciatives en defensa de la seua memòria, de la seua obra; els homenatges a Salvador Espriu i la seua pell de brau, l'erotisme d'Ausiàs March i la seua llir entre cards, el sentiment de Vicent Andrés Estellés i el seu no hi havia a València dos amants com nosaltres, i els alcoians Joan Valls, Jordi Botella, Ovidi Montllor, Isabel-Clara Simó que li ha dedicat els seus únics poemes i, finalment, la visió amorosa i eròtica de Miquel Martí i Pol i la seua Parlavà... Dos mons distants, la pintura i la poesia que amb l'obra de Miró s'acosten i es complementen. Redueixen la distància per oferir un discurs conjunt, únic. L'expressió dels sentiments, d'una visió crítica de la realitat no acceptada. Així és l'art, així és la poesia de Miquel Martí i Pol, així és la pintura d'Antoni Miró. Mirades creuades: una realitat comuna. Per sempre.

***Lletres creuades***  
**(1992 - 1994)**

Entre en Toni i en Miquel hi va haver una relació molt profunda que es va teixir sobretot a través de les nombroses cartes que s'escrivien.

Recordo molt l'emoció amb què en Miquel rebia les cartes d'Antoni, que esperava sempre amb impaciència.

De fet la primera vegada que es varen trobar personalment va ser quan vàrem fer un viatge a València en companyia d'en Lluís Llach, per participar a la presentació del concert *Un pont de mar blava*. Va ser idea d'en Miquel mateix d'aprofitar el viatge al País Valencià per demanar a en Lluís si podíem baixar fins a Alcoi.

La trobada al mas del Sopalmo va ser molt intensa.... Varen ser uns dies de passejades per Alcoi, i de converses al voltant dels plats que preparava la Sofia.

En Miquel va quedar molt impressionat d'aquesta visita.

En el viatge de tornada ens va parlar de l'ordre que hi havia al taller de pintura d'Antoni. Per en Miquel l'ordre era també un valor molt important i de segur que li va agradar saber que el compartia amb ell.

Va ser poc temps, poques ocasions de trobada entre tots dos però molt ben aprofitades per a construir una amistat fidel i sincera.

Ara que en Miquel ja no hi és puc dir que em sento molt afalagada de comptar amb l'amistat d'Antoni, i vull agrair en aquestes ratlles el gest que ha tingut per fer aquest recordatori a en Miquel.

Montserrat Sans



29 de maig de 1992

Antoni Miró  
ALCOI

Benvolgut Sr.: Per a mi ha estat una agradable sorpresa rebre el llibre "La otra mirada", dedicat, afectuosament, per partida doble. Moltes gràcies.

No ens coneixem, i per això m'ha sorprès veure'm diguem-ne compartint llibre i dedicatòria amb persones que estimo i admiro. Les vostres frases, a més, són molt afectuoses. Si no us enganyava molt, m'agradaria saber què us ha impulsat a comptar amb mi d'una manera tan íntima i agradable. M'heu fet molt content.

Havia vist algunes --poques-- reproduccions de pintures vostres, que ja m'havien despertat la set; aquest llibre me l'ha feta galrebé insuportable. Escolteu, jo no podria tenir un quadre vostre, per penjar a casa? Us seré franc, la meua disponibilitat econòmica és molt magre, però si em fèieu preu d'amíc em desdineraria. Us agrairé molt que em digueu alguna cosa.

Altra vegada moltes gràcies. Afectuosament vostre,

MIQUEL MARTÍ i POL

C/ S. Antoni M. Claret, 3. 1r. 2.<sup>a</sup>  
08110 BODA DE TER  
Telèfon 864.13.18

29 de juny de 1992

Antoni Miró  
ALCOI

Estimat amic:

He rebut el vostre generós paquet de llibres i, amb ell, una carta molt afectuosa en la qual, entre d'altres coses prou afalagadores, em dieu que pròximament m'enviareu un quadre amb el qual voleu obsequiar-me. Moltes gràcies. M'heu fet molt feliç i us ho vull dir amb tota la senzillesa i tota l'emoció. No voldria semblar impertinent, però l'espero amb candeletes, aquest quadre, més que més tenint en compte que fa un mes i mig que hem canviat de pis i que ara tenim força parets per penjar-lo. L'espero amb candeletes perquè m'agradaria poder-li dedicar un lloc preferent, càlid, que em sigui un referent constant.

Miraré d'escriure alguna cosa per a aquesta propera publicació, tal com em demaneu (us corre molta pressa?). Fullejar els llibres que m'heu enviat m'ajudarà molt. No crec que m'atreueixi a fer un text diguem-ne teòric. Possiblement optaré per una reflexió poètica, en vers o en prosa, encara no ho sé. Si me'n surto, així que ho tingui us ho enviaré. Gràcies altre cop pel vostre afecte i per la vostra gentilesa. Una abraçada.

MIQUEL MARTÍ i POL

C/ S. Antoni M. Claret, 3. 1r. 2.<sup>a</sup>  
08110 BODA DE TER  
Telèfon 864.13.18

En Miquel Martí i Pol:

Estimat amic:

Et voldria dir unes paraules dedicades al llibre "Just a el 1992" i a tu mateix. He estat simplement l'admirador que sempre us he tingut al llarg de molts anys. La vostra poesia i el vostre treball personal sempre m'ha impressionat i en la mesura que he pogut, he llegit la vostra obra amb freqüència de parer i crítica.

Les obres que m'heu enviat i particularment vos "contes" que queden a mi de qual vos obsequi amb un quadre que jo sí que em faria molt feliç i en el futur em voldria dedicar un quadre més per a una propera publicació, però aquest punt jo no us ho vull fer. Gràcies per tot i una altra abraçada.

Miquel Martí i Pol  
Juny 1992

En Miquel Martí i Pol:

Responc per el quadre que jo he obsequiat amb el quadre que jo sí que em faria molt feliç i en el futur em voldria dedicar un quadre més per a una propera publicació, però aquest punt jo no us ho vull fer. Gràcies per tot i una altra abraçada.

Miquel Martí i Pol  
Juny 1992

15 de juliol de 1992

Sr. Antoni Miró  
ALCOI

Revolgut amic: Aquest migdia un ordinari m'ha portat el vostre quadre. Us estic profundament agraït, però per fugir d'impertinències o de pedanteries us dic només que estic molt content i que moltes gràcies. Dieu que heu escollit el quadre expressament per a mi, i a fe que l'heu ben encertat. La seducció i el misteri d'aquesta gamma de roigs té una força impressionant i és d'una bellesa colpidora. Però després hi ha el "tama", el tors nu de dona que, immers en el roig, adquireix una molt peculiar naturalitat i és colpidorament bell. Sempre m'ha atret el nu femení, i aquest no crec que en cansi de contemplar-lo. Des que me l'han portat el tinc davant els ulls i cada vegada hi descobreixo tonalitats noves i subtils morbideses.

Si m'ho permeteu, us vull fer unes preguntes de prof. Darrera el quadre diu: acrílic sobre fusta, però, ¿com obteniu el relleu del tors? ¿adobequina matèria està pintat, el tors? ¿l'heu pintat a obrir, i després l'heu enganxat damunt el quadre o el procés és a la inversa, pri-

sr. S. Antoni Miró, C/Gran 1, 11, 1.<sup>o</sup>  
46100 ALCOI, VA. 18

MIQUEL MARTÍ I POL

mer enganxau el perfil del tors i després pinteu el conjunt (es tracta, potser, d'un objecte (una fotografia, tal vegada manipulada)? Perdoneu la meua incultura i la poca traça a plantejar les preguntes. No us demano això per extirpar més el quadre, sinó per adquirir coneixements. Us agraïxo que no em doneu pressió per l'escrit que en veu demanar. Procuraré, això no obstant, de fer-lo i enviar-vos-el aviat.

Però que us escrigui a màquina, a mà en resulta molt penós i només hi escric els originals dels poemes.

Altra vegada moltes gràcies per la vostra gentilesa. Si no us vingués de gust de contestar les preguntes que us he fet, oblidau-les. Una efectiva abraçada,

P.S. M'oblidava dir-vos un certànim vedat d'entrar. Perdona.

ANTONI MIRÓ / APARTAT 14 / 0300 ALCOI PV.

TELÈFON I FAX (96) 552 33 23

Fu Miquel Martí i Pol

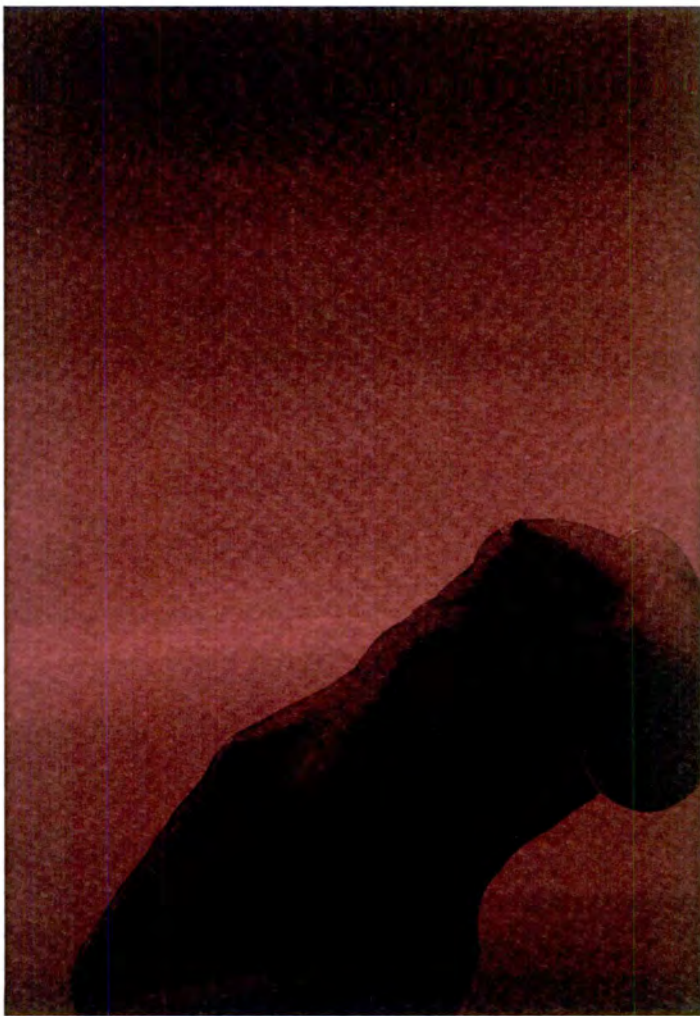
Estimat amic:

Moltes gràcies per la vostra amabilitat i consideració per la bona acollida a la meua insignificant oferta.

Conteste a la vostra pregunta: la solució de la meua partitura d'un dibuix estampat i pintat sobre paper Canson Super Alfa, i és aquest que està superposat a la base pintada tot en acrílic -lètex- sobre taules DM, acabats amb vernís, també a l'aigua com tot el procés. És una tècnica que entretinc molt sovint i que garanteix la conservació i resistència. El procediment és laboriós i exigeix una certa destresa tècnica, a partir del dibuix previ. Recibeu tot el meu afecte i admiració.

Antoni Miró

6-Agost 1992  
en aci



P/A ROIG NUET 1991-2009 (Gràfica digital, 162x114)

Antoni Miró  
ALCOI

13 d'agost de 1992

Estimat amic: Us envio els dos volums publicats fins ara de la meua obra poètica, que té en curs de publicació Edicions 62. Amb el curador de l'edició, estem preparant ara el tercer volum, que sortirà, si no hi ha res de nou, dins la campanya de sant Jordi del 93. No cal dir que quan surti us l'enviaré de seguida.

M'he permès de dedicar-vos-els, els volums, per agrair-vos d'alguna manera, ni que sigui modestament, la gentilesa i la paciència que teniu amb mi i amb el meu atreviment.

Vaig rebre la carta en què m'explicàveu la tècnica del quadre que tan amablement em vau regalar. Deu ser apassionant pintar, penso, i dominar tants de recursos per crear bellesa. També vaig rebre el llibre RECULL DE SOMNIS, publicat arran de la vostra exposició d'enguany a Barcelona. La sèrie Vivace, amb tantes figures femenines, em va seduir profundament. Però el cert és que no em seduïx pas només aquest aspecte de la vostra obra, sinó tota, amb la seva incisiva significació.

MIQUEL MARTÍ i POL

C/ S. Antoni M. Claret, 3, 1r, 2ª  
08002 RODA DE TER  
Tèlèfon 864.13.18

MIQUEL MARTÍ I POL  
OBRA POÈTICA

I  
1948-1971

Edició a cura de Pere Farrés

*Per a Antoni Miró, amb respectuosa  
admiraçió i molt afectuós  
agraïment*



73-8-92

edicions 62, barcelona

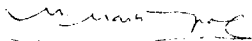
Si Alcoi no fos tan lluny de Roda, o si jo estigués en unes condicions mínimament acceptables d'autonomia de moviments, us asseguro que m'encantaria visitar-vos al mas Sopaino. Cada vegada que en veig fotografies se'm fa aigua a la boca per la bellesa de les estances i, sobretot, per la netedat, l'ordre i la meticulositat que s'hi endevina, i que, a parer meu, també es trasllueix en la vostra obra, tan intensa com neta de perfils i perfecta de realització.

No he oblidat el text que em vau demanar; fins i tot he començat a treballar-hi, però no puc ni vull comprometre'm.

Perdoneu que us escrigui a màquina. Les mans les tinc molt feixugues i insegures i amb bolígraf només hi faig les coses més íntimes: els poemes, que no els "sabria" fer a màquina, i les dedicatòries.

Moltes gràcies altre cop per les vostres múltiples atencions.

Rebeu una abraçada del vostre,

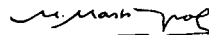


MIQUEL MARTÍ I POL  
OBRA POÈTICA

II  
1970-1980

Edició a cura de Pere Farrés

*A Antoni Miró, la meua sincera  
amistat i una cordial i  
intensa abraçada.*



73-8-92

edicions 62, barcelona

Ja t'heu llegit el Poema.

Estimat amic:

Com he agraïtat que tingues un  
el meu Suplement, no cal dir-ho, si heu  
de una manera possible, i heu  
que amb molt de gust, aquí teniu  
casa i tincis que es adreçen de debi  
i per sempre.

Gràcies, moltes gràcies pels dos  
volums de la vostra magnífica obra  
Poètica que adreixat profundament  
i que en la preparació cada cop  
més a vos i a la vostra monumental  
tasca que a tots ens dignifica.

De tinguem poesia en formes líri-  
ques que poden imaginar que en  
fa molt i bon, naturalment.

Reflexant l'afecte i considerant  
del vostre admirador i amic:

Antoni Miró

8-4-92

---

Miquel Martí i Pol  
c/ S. Antoni M. Claret, 3, 1r., 21  
08510 RODA DE TER

21 d'octubre de 1992

Antoni Miró  
ALCOI

Estimat amic:

Us envio finalment (perdoneu) el text que em vau demanar  
ambament fa mesos. No és un text fabricat --no el sabia pas fer--; si-  
no una interpretació poètica, absolutament lliure, és clar, de la vos-  
tra pintura i, agosaradament, una mica també de la impressió que tinc  
de vos, pels vostres quadres, pels vostres llibres i per les vostres  
cartes. El poema el vaig començar amb la intenció de parlar, tan sub-  
jectivament com vulgueu, només de la vostra pintura; però va ser ell me-  
teix, el poema, qui em va anar imposant una dinàmica que hauria estat  
contraproduent i grotesc voler contrariar. Així va ser com em vaig trobar  
que el d'última part se'm feia íntima i compromesa, però com que era  
colpidorament sincera vaig deixar que em dictés els versos. El resultat,  
el tenciu a les mans, valdrà més o valdrà menys, això no ho sé, però us  
en puc garantir la més afectuosa honestat.

M'agradaria que us plagués, és clar, però us prego que, amb totes lliber-  
tat m'ho digueu i em digueu també si us pot servir o no per a aquest fu-  
tur llibre de que em vau parlar. L'Esbós de lletra... m'ha sortit for-  
ça llarg i a vos potser us convindria una cosa més breu. Si és així, di-  
gueu-m'ho, si us plau, i miraré de complaure-us.

Us envio l'original del poema, dedicat. Us prego que l'accepteu com una  
mostra d'afecte. Jo, ara, les cartes, els articles i, en general, tots  
els textos una mica estensos, els faig a màquina, perquè les meves mans  
són lentes i imprecises com les d'un vell (més del que en sóc) o una  
criatura. Això no obstant, els poemes els he d'escriure a mà; no sabria

fer-ho d'altra manera. La màquina és massa distant, massa freda, i jo,  
pels poemes, necessito més calidesa. El vostre l'he tingut setmanes al  
caleix; el prenia i el deixava segons l'humor i la feina. Al capdavall,  
però s'ha acabat i em fa il·lusió que el tingueu, encara que només sigui  
pel valor sentimental que pot tenir.

Un dia d'aquests penjaré el quadre que tan amablement em va regalar  
a la sala d'estar del pis on vivim amb la meua dona, que és la peça més  
espelosa de l'habitatge. M'hauria agradat tenir-lo al meu despatx, però  
és tan roent, el despatx, que el quadre hi hauria quedat totalment  
desmerescut.

Meu llegit el meu últim llibre, "Suite de Parlavà"? Si no l'haguéssiu  
llegit, us prego que m'ho digueu i us l'enviaré.

Gràcies un cop més pel vostre afecte i la vostra gentilesa.

Una abraçada.

Miquel Martí i Pol



de mi mareix cap on m'atans, fossut  
com un infant, solenne i desimbolt.  
Pregento molt i em fa de tornaven  
la mudat del cos i de la carni  
que cap mirall no excota a reflectir  
l'ara d'aquell que m'afreix este.

Et penso lluny, Toni Miró, i escric  
desavesat de tot, tantost els ulls  
jors a sovint per no trencar l'embrux  
i aprendre'm més, com qui resta  
per reflexar la rosa del futur  
sense el temor de totes sobresalts.

Et penso mort, ~~avís~~ amic lluny, i ~~em~~ em pleu  
convertir-me amb tu si l'el·lipsisament  
pot convertir la quietud en arrel  
i guanyar espais de música i llibre.

Tot s'esdevé prement la solitud,  
configurant arrels i sent els mots,  
renunciant a l'ovell i al fust  
per assolir l'escalat essencial;

Tot s'esdevé de chrelets en uns  
i el rapte, el criu, la tempestat i el gorg  
no són sinó l'auricula del camp  
amb el que podem, potser, constatar el vell  
parany del temps, ~~de tota la vida~~ verbor, impertinent  
i, al capdavall, obscè i devastador.

setembre de 1992

Per a Antoni Miró, amb una  
moet afectuosa abraçada

W. Martí i Pol





Sr. En Miquel Martí i Pol

Molt estimat amic:

He dit amb un cert orgull que heu a  
fet un bon treball, de més volia dir que  
quedava encara més i "després" del  
vostre magnífic poema que heu  
dedicat, però ara heu arribat a l'últim  
passatge que és el més llarg, perquè  
però d'un carpe amb dos aiguaforts  
que també heu fet.

Espan i desitjo que el Nadal i  
l'èxit de l'any us doni molta felicitat  
fent amb la vostra millor fecció  
i que el vostre treball continueu  
perquè sempre per la que tots  
els catalans - especialment la meua  
sentir-meu aquesta.

Reben una afectuosa abraçada.

Antoni Miró

Barcelona - 1983

20 de gener de 1993

Antoni Miró

ALCOI

Benvolgut amic:

Gràcies per la vostra afectuosa carta del dia 12. No calia que us excuséssiu per haver trigat a contestar-me. De fet, la meua carta anterior no exigia resposta, però us agraïxo que m'hàgiu escrit.

El que em diu sobre l'estampació del meu poema, és una excel·lent notícia. Ara, però, estic una mica intrigat i no em sé estar de fer-vos més preguntes. A la carpeta, hi haurà només dos aiguaforts? I només el meu poema, o bé el meu i d'altres? Quin tantany faran, els aiguaforts? Quin tiratge en fareu? Ho feu sovint, això de fer carpetes amb aiguaforts i poemes? Les poseu a la venda? Perdoneu si m'estic "passant", que diu el jovent d'ara. Us demano tot això per informar-me o, si ho voleu més planer, per pura xafarderia. M'agradarà, però, si no us fa res, saber-ho.

Gràcies pels vostres bons desitjos. La Montserrat i jo també us desitgem un bon any, a vós i als vostres.  
Una cordial abraçada.

  
MIQUEL MARTÍ i POL

C/ S. Antoni M. Claret, 3, tr. 2.<sup>a</sup>  
06100 BOCA DE TRÈ  
Telèfon 864.13.18





LA PIPA 1991 (Aiguafort s/ paper - planxa 50x33)

Miquel Martí i Pol  
c/.S.Antoni M.Claret, 3, 1r.,2ª  
08510 RODA DE TER

24 de febrer de 1993

Antoni Miró  
ALCOI

Molt estimat amic:

Ahr vaig rebre la vostra afectuosa carta, els quatre exemplars de la publicació del Centre de Cultura d'Alcoi i la carpeta "La pipa, la paleta", en la qual heu tingut la gentilesa d'incloure-hi el poema que us vaig dedicar. Moltes gràcies. Els vostres gravats són, a parer meu, esplàndids; mimuciosament justos de dibuix, suggestius i clars de color i, sobretot, plens de connotacions, referències i significats, com tota la vostra obra. Mireu, el meu judici no té, evidentment, cap valor crític, però jo trobo que el que em fa sentir agraçosament pròxim a la vostra obra és l'absència de gratuïtat que s'hi manifesta, i també el ritme i l'ordre que la presidixen. La carpeta que m'heu enviat, fins i tot com a diguem-ne objecte, és d'una sòbria elegància; i això a mi sempre em sedueix. D'altra banda, us he d'agrair la cura amb què heu estampat el poema. L'equilibri de la composició del full i la claredat de la impressió dignifiquen d'una manera excepcional el poema. És una cosa més que us vull agrair.

No cal dir que em farà molt content que inclogués el meu "Esbós de lletra..." en altres publicacions que pugueu fer més endavant. Em sentiré honorat, si és així, i només us prego que, si bonament podeu, em feu arribar un exemplar de la publicació, o, si no és possible, me'n doneu notícia.

A la Montserrat i a mi ens va emocionar la vostra amable invitació a venir a passar uns dies a casa vostra. En principi, no us diem pas que no, al contrari, ens faria molta il·lusió. Tal com estic ara --esperem que duri-- jo puc viatjar; el que passa és que fer un desplaçament llarg, com de Roda a Alcoi, només per uns hores o per un dia, em resultaria excessivament fatigós. Si podíem venir, ens hauríeu de

suportar almenys dos o tres dies: ¿fóra possible? Un altre problema és el del desplaçament. Nosaltres tenim un automòbil --un R-5, en diuen-- i la Montserrat el sap portar, però sospito que no s'atreveria a emprendre un viatge tan llarg, ella i jo sols, comptant que en cas de qualsevol problema, averia, etc., jo, per dissort, no solament no puc fer cap servei sinó que, en certa manera, sóc una nosa. Tenint això en compte, el que farem serà parlar amb un bon amic nostre, a qui deveu conèixer si més no de nom, en Lluís Llach, per si ell podia combinar-s'ho, li feia gràcia, que estic segur que sí, i ens portava amb el seu cotxe, que és gros i potent. Això, és clar, sempre que vós i els vostres no trobeu que estem abusant. Jo us en parlo amb una absoluta franquesa, i us prego que feu el mateix. A nosaltres ens faria il·lusió venir, i més amb en Lluís, amb qui ens veiem sovint i ens estímem molt. Posarem, doncs, discretament, fil a l'agulla. Pot ser que tot quedi en projecte, però us asseguro que farem els possibles perquè no sigui així: la vostra gentil invitació bé que s'ho mereix, però a més a més hi ha també les nostres ganes.

Perdoneu pel temps que us he robat. Molts de records de la Montserrat i una molt afectuosa abraçada de part de tots dos.

*Antoni Miró*

LA PALETA 1991 (Aiguafort s/ paper - planxa 50x33)

En breu: Martí i Pol

Estimat amic:

De un quicòm parlo a l'ordre anterior  
i afeïto pels. Fins i tot per la vostra pa-  
sivitat a veure-ens. Els dies que  
passen volen i que tot el temps que  
volem acompanyar pendentment  
Heu de, la qual cosa complem  
delicant i a fons.

Es un vintge l'esperit per a mi.

La cambrera (l'Albany) i per a mi.

per a mi i no es mena pasat. Per a mi.

La d'alt vancs sagades a Alac i

admissió al cap, en un altre a Alac i

en d'altre a Alac i a l'Alac i

a l'Alac i a l'Alac i a l'Alac i

al mas sagades a l'Alac i

des d'alt vancs sagades a Alac i

per a mi.

Per a mi i no es mena pasat.

una foto sagades a l'Alac i

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

per a mi i no es mena pasat.

13 d'abril de 1993

Estimat amic:

Tal com us vaig prometre ja fa temps, us envio el tercer volum de la meua obra poètica, apareguda fa pocs dies dins la campanya de Sant Jordi d'edicions 62. Estic content de saber que teniu tots tres volums dedicats; us els mereixeu.

M'hauria agradat poder-vos anunciar la nostra vinguda, atenent la vostra amable invitació, però de moment no puc pas fer-ho. Aquest final d'abril i tot el maig la Montserrat i jo tenim una colla de compromisos, i en Lluís, no cal dir-ho, en té molts més que nosaltres. Justament a finals d'abril i fins l'endemà de les eleccions, es tancarà en un estudi, amb breus descansos, per enregistrar el seu proper disc, UN PONT DE MAR BLAVA, en la lletra del qual jo he col·laborat intensament. Veig difícil, doncs, que de moment puguem trobar cinc o sis dies coincidents de lleure. Amb tot, com que tots tres tenim ganes de venir, farem mans i mànigues per, tard o d'hora, deixar-nos veure al mas Sopalmo. Molts de records de la Montserrat, d'en Lluís i meus. Una abraçada.

MIQUEL MARTÍ I POL

c/ S. Antoni M. Claret, 3, 1r, 2ª  
0810 RODA DE TER  
Telèfon 684.19.18

MIQUEL MARTÍ I POL  
OBRA POÈTICA

III  
1980-1990

Edició a cura de Pere Farrés

Per en Tom Miro, amic molt  
estimat, amb una afectuosa  
abraçada i el desig sincer  
de salut i sort

Miquel Martí i Pol

13-4-93

edicions 62, barcelona

En Miquel Mont i Pol:

Bonavolent AMIC:

En primer lloc agrair-vos la  
 Tòrrida del vostre magisfic  
 cançons, de la vostra obra poètica  
 i la dedicativa preciosa.

Respecte al viatge amb un  
 fill, sempre serà un bon viatge,  
 al juny o quan a tots tres us  
 sigui possible, us esperem amb  
 impaciència, però entenem que  
 és millor que viageu sense  
 pressos i amb tranquil·litat.

Recordo a la vostra  
 vella Montserrat i a l'amic  
 Mado, amb una forta

ABRAÇADA

Salut i benestar

(11/03/93)



Lluís Llach, Antoni, Ausiàs, Miquel i Montserrat, Sopalmo 1993



66-Pat. 97

En la buiguet lleu. Pat.

Estimadíssim amic:

Desperem de que tu hies fent  
aquests llibres a la dedicació  
altra vegada en la qual em va  
donar. però com ve acompanyat  
la pols i no aspirava més a  
deixar aquest. s'ha fet una  
funda força que amb el temps  
de sobrecarrega, val per a tots els  
-poble i en la mort d'art  
des del Comarca a França.

Sempre que veuents aquest  
un llibre treballant amb sangra i tot  
passe que es t'oblida de fer-me  
l'ocult que al vint d'octubre, ja  
veus quin gran agraïment però a  
veus que la meua estimació és  
agradada.

Moltes gràcies i moltíssim  
amb afecte i moltíssim  
amb afecte i moltíssim

Roda de Ter, 18 de novembre de 1994.

Estimat Toni:

Fa tant de temps que et dec (us dec) corta que no sé ni com posar-me a escriure't. Podria, és clar, allejar compromisos, encàrrecs, visites, obligacions i tot d'altres foteses, però no ho faig perquè m'n dono vergonya; trobo molt més raonable entonar un mea culpa solemne, i això és el que faig: **ABSOLU-ME, SI US PLAU.**

Gràcies per les postals del quadre, són un petit tresor, i gràcies també pels llibres que ens has anat enviant. Pels Gútils, he vist que aquest any havies treballat molt, com de costum en tu. Jo no he fet res; més ben dit, sí, he fet tot de cosetes que m'han demanat, però treballar, això que de debò se'n diu treballar, no ho he fet gens. Som a més de mig novembre i la llibreta en què escric els poemes està verge des del desembre de l'any passat. Un any perdut, aquest, almenys en aquest sentit, perquè tampoc no l'he sabut aprofitar per llegir. Quan em pregunto a mi mateix: --cosa que faig sovint-- en què he ocupat aquests dotze mesos em pugem els colers a la cara. Canvio de tema.

Us envio dos llibres: Un hivern plàcid, que va sortir fa tres setmanes, i una traducció al francès del *Quadern de vacances*, que es va presentar a Barcelona el 13 d'octubre. El llibre d'edicions 62 ha tingut un èxit escandalós que m'ha sorprès i m'ha avergonyit: en tres setmanes escaeses s'ha venut la primera edició de tres mil (sí, sí, 3) exemplars i abans de final de mes sortirà la segona, de tres mil més. Jo, davant aquestes coses i davant altres per l'estil que me n'estan passant aquests dies, prefereixo comentar-ho només amb l'ancià que cada matí m'observa del mirall estant durant prop de tres hores. A vegades temo caure en l'esquizofrènia, benigne potser, però esquizofrènia al capdavant. El món, evidentment, no és just.

Ara va fer un any que vam venir al mas Sopalmo. Tant la Montserrat,

com en Lluís i jo ho recordem amb goig. Van ser dos dies molt agradables, encara que el temps no ens fes bona cara, i molt intensos. El que veig difícil és repetir la vinuda en condicions semblants, si més no perquè jo cada diaestic més emmanrit. De totes maneres, el bon record hi és i ens acompanya. Encara enyoró les senyoretes del Play-boy que mirava al lilit, mentre esmorzava.

Et deixo. Prometo de no ser tan desmanegat en properes ocasions, tot i que cada vegada em sento més feixuc i desesamat. Deuen ser els anys! Molts i molt afectuosos records de la Montserrat per a la Sofí, tu i l'Ausiàs. De part meua, una gran abraçada a tots tres.

*M. Montserrat*





*Exposició*  
*“Suite de Parlavà”*  
*(1994)*

Miquel Martí i Pol

## SUITE DE PARLAVÀ

... Reposo

entre parets solemnes que em recorden  
cants i converses, guany de solitari  
que no refusa cap mirall opac  
per estimar més dignament la vida.

Poesia



62

Faltja, aquell que et cessa per restar...

Elis Vercorans, Començ a Sicília

Dilució, collage.  
Foto: Remulalges

Juliol. Ag. 1994

Aquest potser és el foc, i la resposta  
a totes les preguntes tal vegada  
i al tel·lur que no dius cap hora  
i és un all, mentre aquest que tot ho explica.  
Aquest potser és el foc, i la bellesa  
potser és aquesta luminàcia de desitj,  
el buit en què la veu es torna cost  
i la clara parança cada cosa  
com un pat de mar que no altera  
la radiàcia secreta dels objectes.

Fugiria de tu si no pogués  
reciprocet el meu temps i interrogat-lo,  
torrar el passet com qui torra a la cova  
en què tanquà i, reconverte-la, troba  
l'ocasionalment sorpresa, tota els indicis  
d'allo que és, i s'aplega commovent-se.  
Fugiria de tu i em secretis  
obedià i errors, com qui produeix  
cristall d'un amor insubstituíble  
sobretot que res te no l'actua a viure.

Logo a viure només, perquè tinc por  
de trancar apunt embarrat amb qualquevol  
pat de mar, però quimeres parades  
que no s'adapen com que s'adapen  
a la pell suavitats del temps.  
La tarta és un adagio. Ben sol  
al cor del pitjor, escolto la rumba.  
Juntament del mar a la periclit  
del meu apunt, que sempre m'acompanya,  
i només logo a viure per un merced.



P/A FUGIRIA DE MI 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)

4  
La padre de la diestra pueril,  
en tal manera agasta i amarga,  
cansada de l'afany i del desfici,  
la immensa dita tendit en mare de padre  
que venen pascut per mi, d'afanyit  
oblidament benigne, hereno  
mireu peres solaments que em recorden  
comen i creueren, peres de solitari  
que no volen cap peres que  
per ressar sols depenent de vida.

5  
Alguna cosa feta, imperceptible,  
que somenent des volenters i agnent,  
a peres, sense l'ombra dels ondes  
de tres de més peres. Peres, peres,  
per contemplant el passat a la florera  
dels seus viciats. Torrens onils, les branques  
graves el veu, i el sol fa peres mandria  
No vull res més que agnent solitari dans  
i alguna cosa imperceptible, feta,  
en que, parat, ni tal, en reconegui.

6  
Aquí també de a casa i també el temps  
fa peres benigne, peres dolent,  
placida peres i algun peres,  
aquí, que va dels peres, peres,  
Tan se val aquell peres que vol perdre,  
sense peres, amb peres,  
ambadau com una peres,  
i tant se val peres fons abstracte,  
que se va peres i les peres.  
Tan se val tot. Aquí també de a casa.

9  
No parlo de ciutat per dir la dimen-  
sió de l'Univers i el domini  
que fanguen la porta de la casa,  
ni parlo de l'anon per dir l'anon,  
sind d'una peres, peres.  
Tot de debades. Torrens i la nit,  
l'afany i el veu, la rosa i la peres.  
No parlo de la mar per dir la mar,  
només parlo de mi, peres, peres,  
però, en secret, colpidament peres.

14

15

18

19

6  
No em volent cap peres peres,  
ni el seu peres, peres, del peres  
no m'empay peres. En vull peres  
de tan peres, per poder peres a l'ombra  
de l'afany peres de la peres, peres  
seguint el peres. A poc a poc  
desnada peres i peres.  
buidat i peres, peres i peres,  
per peres el peres peres de mi  
que peres peres peres peres peres

7  
Voleu beix als ondes, peres peres,  
com si peres peres l'afany  
d'un peres peres. L'anon de gran,  
solitari i peres.  
Mig peres, sense que peres peres  
com una peres peres. Torrens  
els dies peres, peres, peres.  
Ara de el temps peres del peres.  
Dato que el peres de mi l'anon el peres  
per no peres el peres ni la peres.

10  
Novament el peres peres peres,  
el peres i el peres, perquè peres  
per l'anon peres que no peres  
converten en peres i peres.  
la peres peres del peres. Se en peres,  
de peres i de peres de tant peres la peres  
coment l'afany. peres peres.  
les peres, i el peres peres peres  
no fa peres peres.  
el peres, peres, peres.

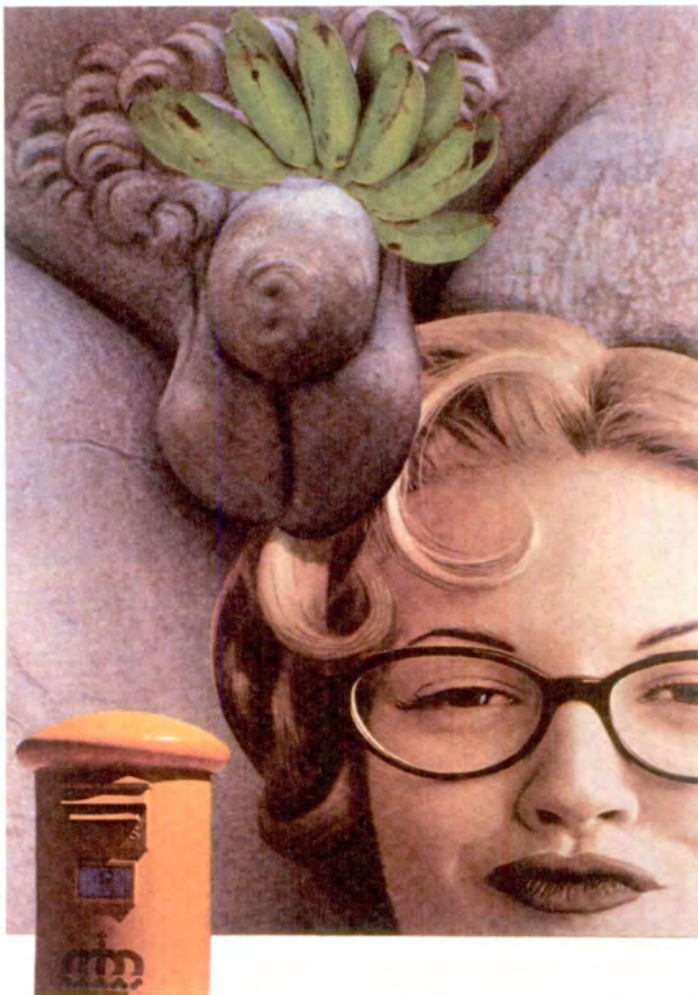
11  
Potem peres peres, però el peres  
no volent peres perquè peres  
tant peres i peres el peres.  
Tanent els peres de peres la peres.  
Torrens i el peres peres, a peres peres.  
la de peres peres peres.  
aguent peres peres peres peres.  
No peres peres, però el peres,  
que peres peres peres, em peres  
en una peres peres.

16

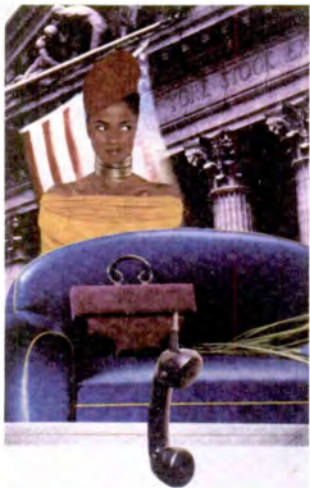
17

20

21

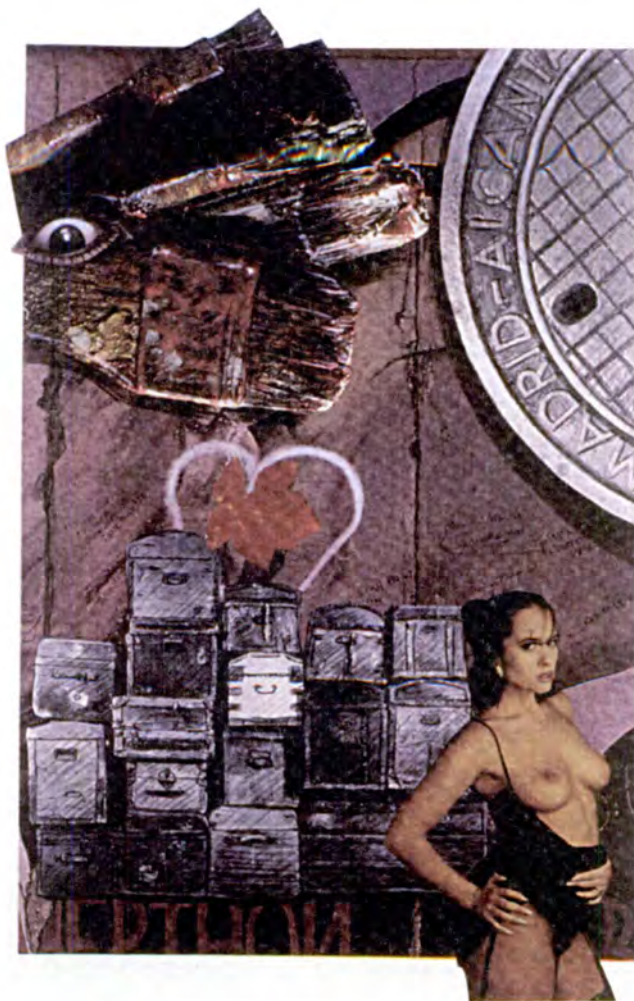


P/A TORNAR AL PASSAT 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



POTSER ÉS EL LLOC 1994 (Collage/paper, 45x30)  
 CADÈNCIA SECRETA 1994 (C/p, 45x30), Col. AyN, Madrid

SEMPRE MACOMPANYA 1994 (Collage/paper, 45x30)  
 AQUEST EMBRUIX 1994 (C/p, 45x30), Col. AyN, Madrid



ULL SEMPRE OBERT 1994 (Collage/paper, 45x30)

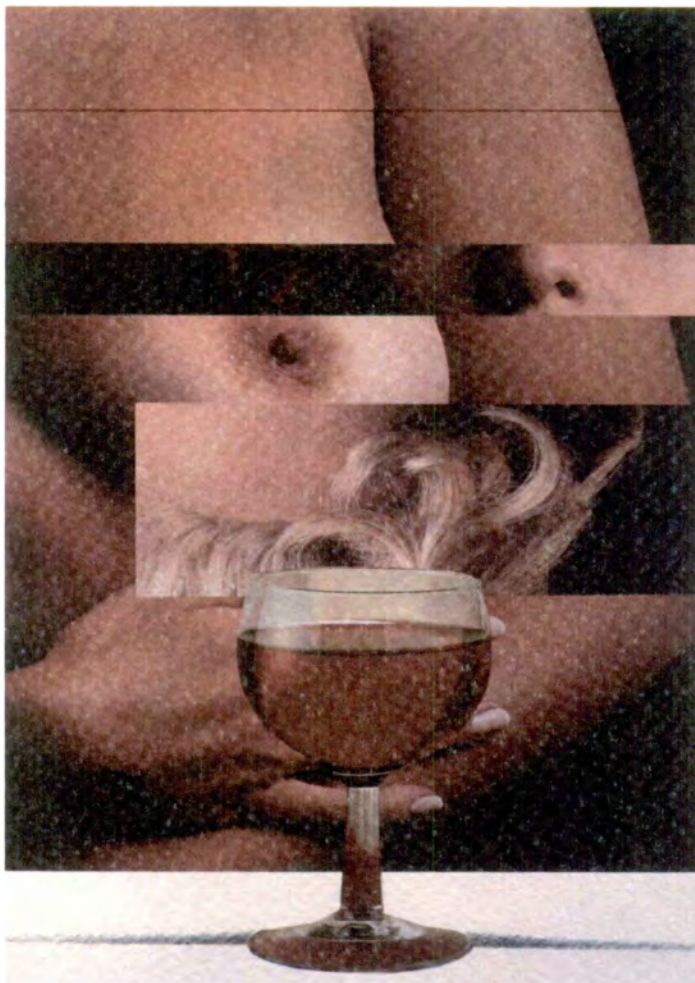


JUGO A VIURE NOMÉS 1994 (Collage/paper, 45x30)





VEL DE MISTERI 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A L'ABSENCIA DE DESIG 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



REMOTA SIMFONIA 1994 (Collage/paper, 45x30)



DEL TEU RECORD 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A GEST INSÒLIT 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



GESTOS I MIRADES 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A POTSER UNA MÀ 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)

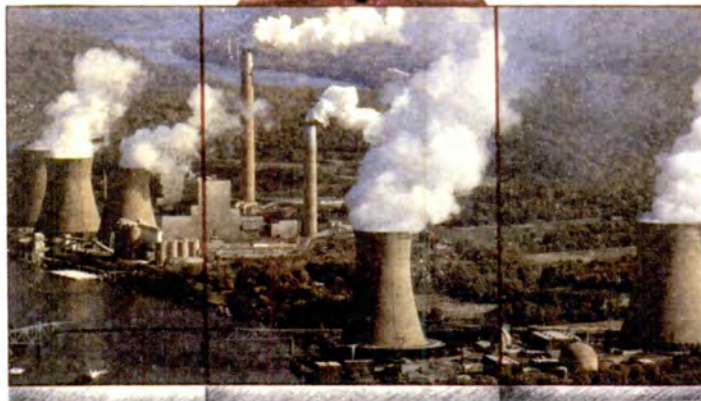


GUANYNS DE SOLITARI 1994 (Collage/paper, 45x30)





P/A DISCRETA QUIETUD 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)



P/A MIRALL OPAC 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



P/A EMPENY A PERSISTIR 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)



P/A CONTEMPLAR EL PONENT 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



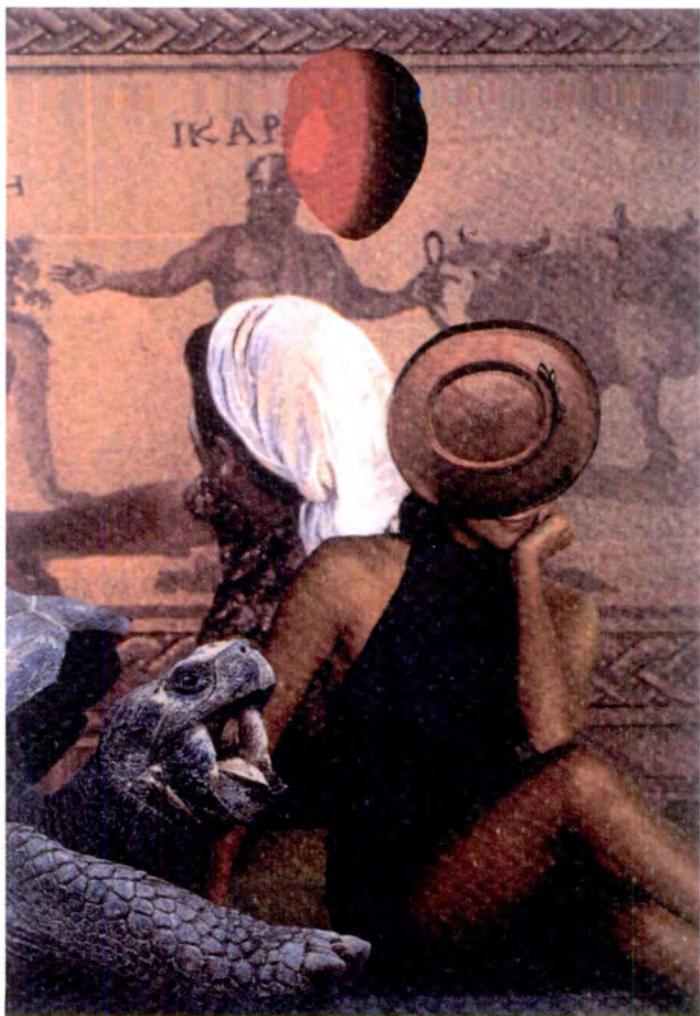
CÀLIDAMENT INGÈNUA 1994 (Collage/paper, 45x30)



ATZARÓS FUTUR 1994 (Collage/paper, 45x30)  
 UNA ALTRA PELL 1994 (C/p 45x30), Col. AyN, Madrid



FIGURES I PRESENCIES 1994 (Collage/paper, 45x30)  
 IMPLACABLES 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A TORNO ENRERA 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)



RIUDOR D'AIGÜES INCERTES 1994 (Collage/paper, 45x30)





ALGÜ POTSER 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A SEURE A LOMBRA 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



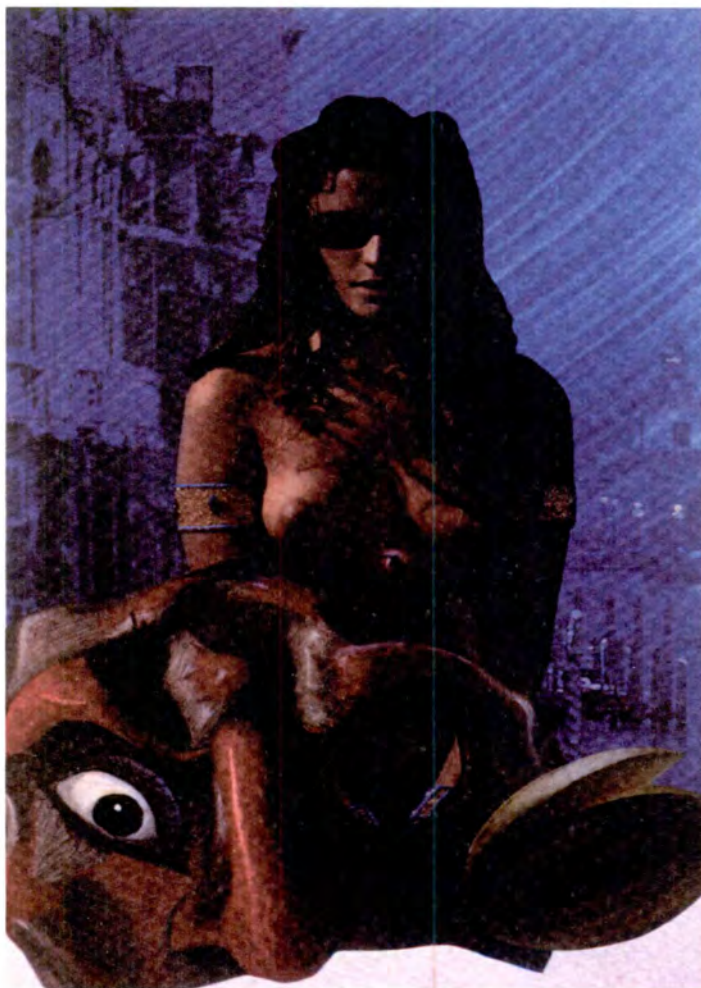
TU SERÀS LLUNY 1994 (Collage/paper, 45x30)



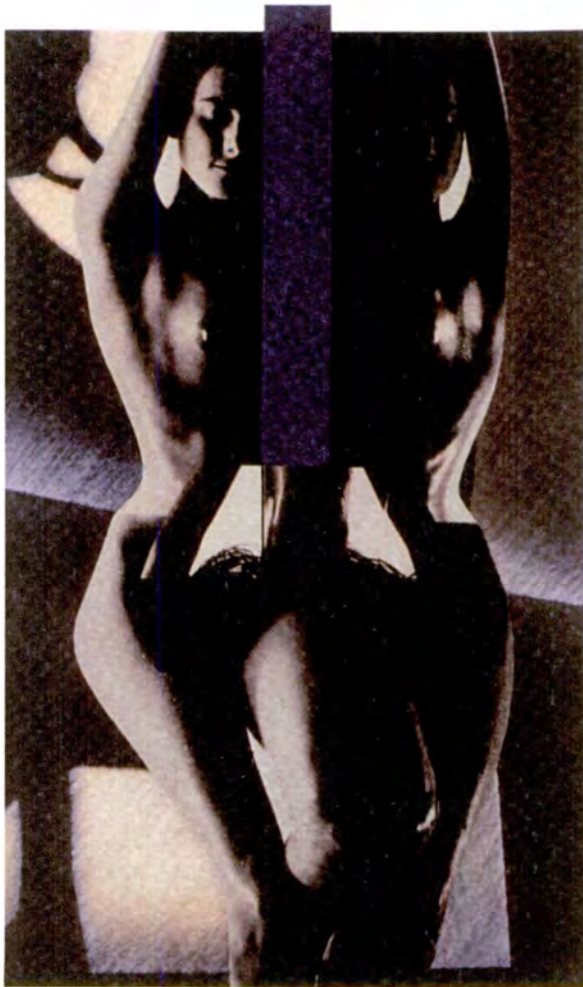
P/A PER DIR L'AMOR 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)



EL SILENCI ÉS EL REFUGI 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A TEMPORAL LLUNYÀ 1994-2009 (Gràfica digital, 92x65)



BRANCA DÓCIL 1994 (Collage/paper, 45x30)

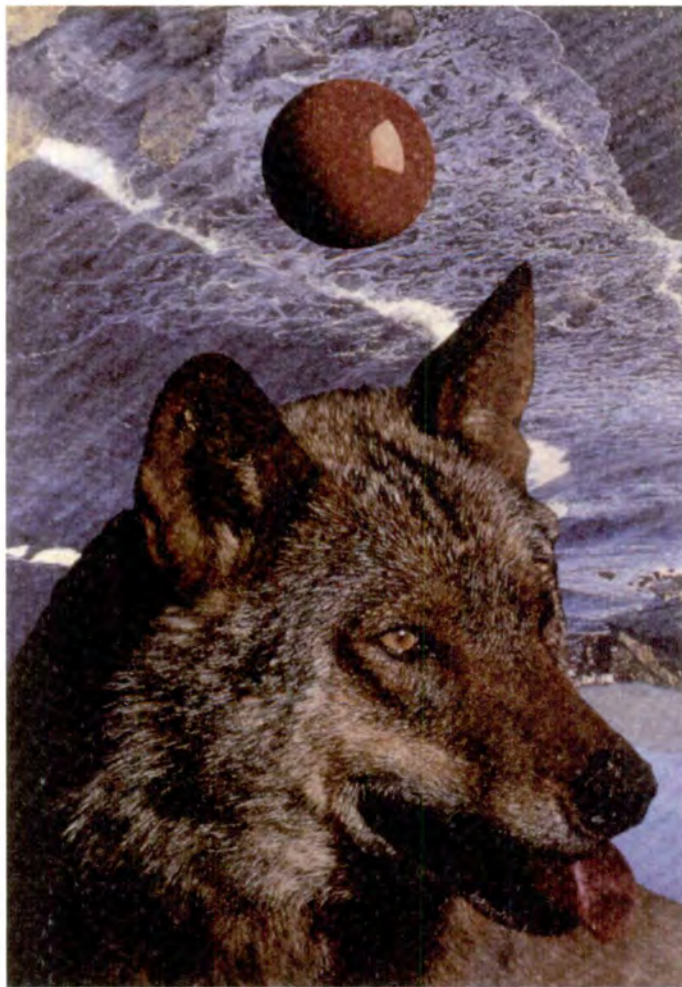


JA SERÉ LLUNY 1994 (Collage/paper, 45x30)





TANCANT ELS ULLS 1994 (Collage/paper, 45x30)



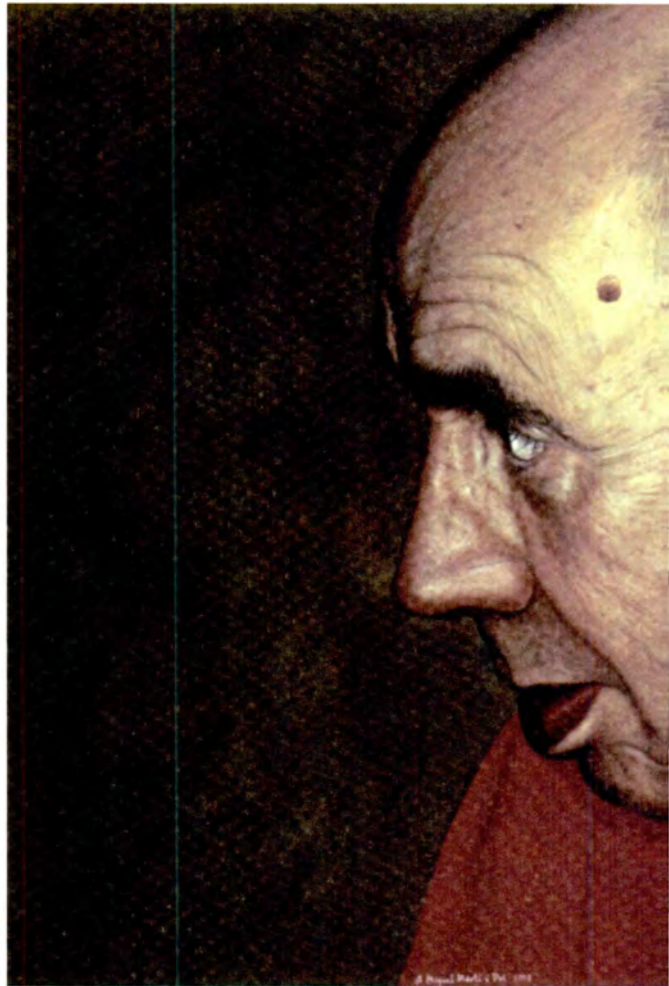
LLADRUC LLUNYÀ 1994 (Collage/paper, 45x30)



P/A ESCADUSSER SOMNI 1994-2009 (Gráfica digital, 92x65)

La “*Suite de Parlavà*” consta de trenta-vuit obres titulades amb fragments dels versos de Miquel Martí i Pol, realitzades el 1994 amb *collage*, dibuix, pintura, foto-muntatge i gràfica digital del 2009, s’han pres els originals com a base.

***A Miquel Martí i Pol***  
***“Homenatge”***  
***(2008-2009)***



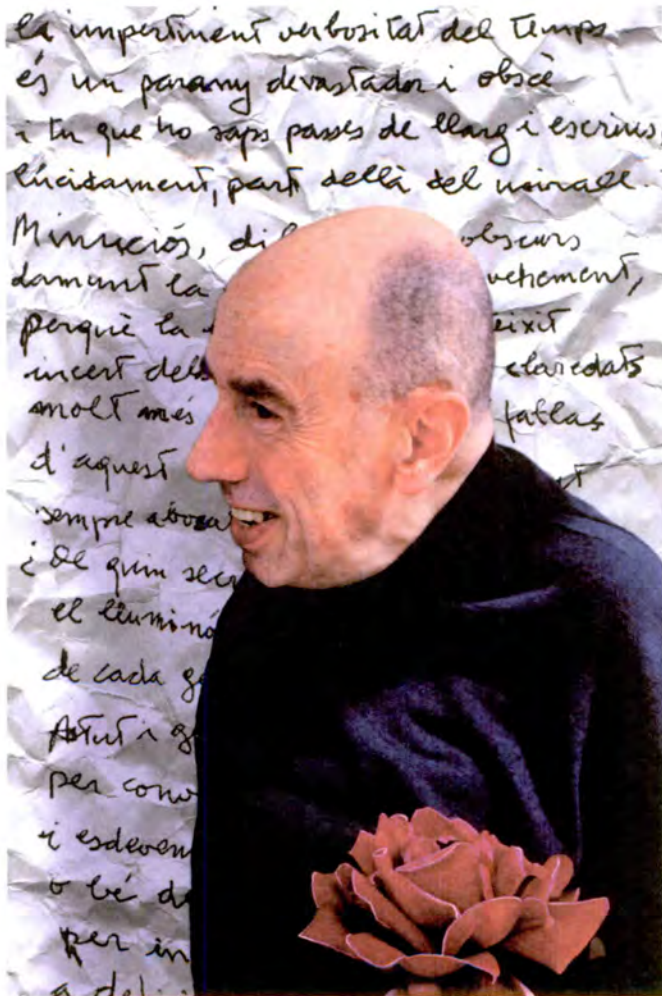


A MIQUEL MARTÍ I POL 2008 (Acrílic i metall s/ llenç, 114x162) Roda de Ter

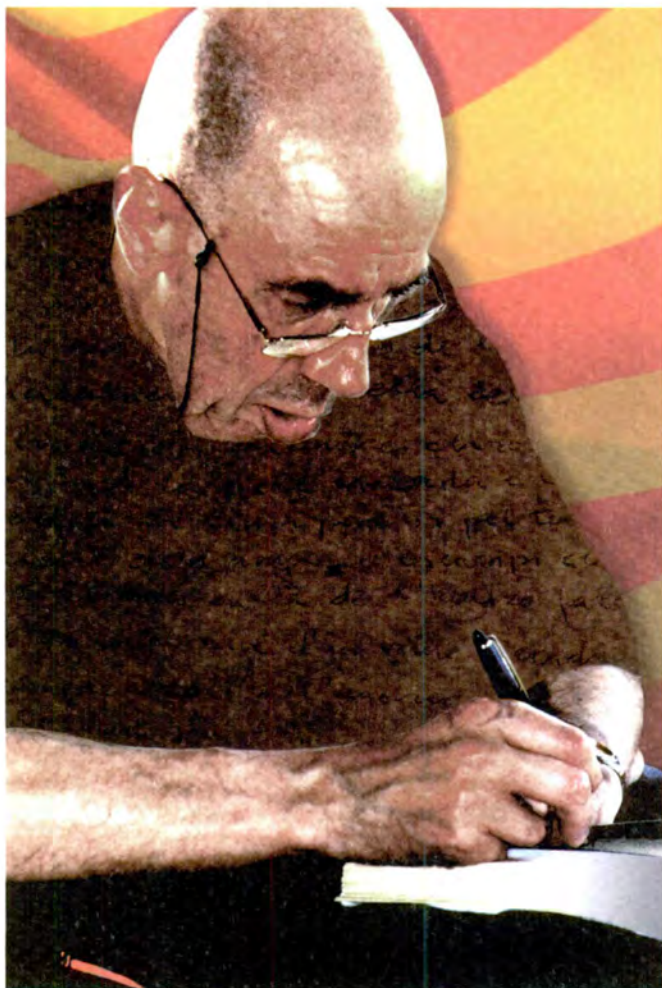


SEMPRE CONTENT 2009 (Gráfica digital, 76x56) A M. Martí i Pol





QUIN SECRET 2009 (Gràfica digital, 76x56) A M. Martí i Pol



DEDICATÒRIA 2009 (Gràfica digital, 76x56) A M. Martí i Pol



MONTSERRAT I MIQUEL 2009 (Gràfica digital, 76x56) A M. Martí i Pol



*Records de 1993 (recull de fotos, Sopalmo)*

(Lluís, Sofi, Miquel, Antoni i Ausiàs)



## ***Bibliografia Selecta***

AD (1992), *La otra mirada*, Madrid, Formas Plásticas.

AD (1994), *Antoni Miró i la poètica del collage*, Alcoi, Ed. Marfil.

BLASCO CARRASCOSA, Joan Àngel (1998), *Antoni Miró i els seus papiers collés*, 5).

BERGEZ, Daniel (2004), *Littérature et peinture*, París, Armand Colin.

BOTELLA, Jordi (1994). “Trencaclosca”. A *Antoni Miró i la poètica del Collage*, Alcoi, Marfil.

BOTELLA, Jordi (1998). “La lletra amb imatges entra”. A *Antoni Miró, Vivace: pintura i poesia*. Alcoi: Centre Cultural d'Alcoi. Pàg. 1.

CORTÉS, Carles (2005). *Vull ser pintor! (una biografia d'Antoni Miró)*. València: Ed. 3i4.

– (2007), “ABCDARI AZ (1995): poesia i pintura d'Isabel-Clara Simó i Antoni Miró”, *Actes del Segon Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans*, Béziers, Éditions de la Tour Gile, pàg. 101-128.

– (2007), “Vull ser pintor...: el diari inèdit d'Antoni Miró”, *Diaris i dietaris*, València, Denes, pàg. 443-456.

– (2009), “Pintura i literatura en l'obra d'Antoni Miró: la presència dels escriptors catalans”, *Actes del Discurso de fronteras - fronteras del discurso: literatura, pensamiento y cultura en el ámbito ibérico e iberoamericano*, Poznan, pàg. 1-12.

FARRÉS, Pere (ed.) (2003), “Estudi introductori”, a *Miquel Martí i Pol. Antologia poètica*, Barcelona, Cercle de Lectors, pàg. 5-53.

KIBÉDI VARGA, Áron (2000), “Criterios para describir las relaciones entre palabra e imagen”, en Monegal, A. (ed.) *Literatura y pintura*, Madrid, Arco Libros, pàg. 109-135.

MARTÍ I POL, Miquel (1991), *Suite de Parlavà*, Barcelona, Ed. 62.

– (2004), *Quietud perduda. Poesia inèdita*, Barcelona, Ed. 62.

Salvador Giner.....	5
Salvador Alegret.....	7

***Mirades creuades:***

***Miquel Martí i Pol i Antoni Miró***

Carles Cortés.....	9
Lletres creuades, (1992-1994).....	29
Montserrat Sans.....	30
Exposició “Suite de Parlavà” 1994.....	47
A Miquel Martí i Pol, “Homenatge” (2008-2009).....	83
Records del 1993 (recull de fotos, Sopalmo.....	90
Bibliografia selecta.....	92
Justificació.....	94

**A MIQUEL MARTÍ I POL / ANTONI MIRÓ**  
**Barcelona, maig-juny 2009**



Des del 14 de maig fins al 30 de juny de 2009

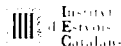
«Copsar la realitat»

ART NOU MIL·LENNI

C/ Consell de Cent, 277 - 08011 Barcelona

Tel.: 934 514 502

*artnoumil@hotmail.com*



Des del 28 de maig fins al 29 de juny de 2009

«Mirades Creuades»

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

C/ del Carme, 47 - 08001 Barcelona

Tel.: 932 701 620

**UAB**

Universitat Autònoma  
de Barcelona

Des del 9 fins al 30 de juny de 2009

«Ciutats»

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Ed. Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Campus Universitari de Bellaterra

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)

Tel.: 935 812 995

*cultura.enviu@uab.cat*





Institut  
d'Estudis  
Catalans





*Mirades creuades:  
Miquel Martí i Pol i Antoni Miró*



Des del 27 de maig fins al 29 de juny de 2009



Institut  
d'Estudis  
Catalans

C/ del Carme, 47  
08001 Barcelona  
Tel.: 932 701 622